

Eija Haapasaari

TAIDEMUSIIKIN ÄÄNILEVYJEN HYLLYJÄRJESTYKSEN UUDISTAMINEN

case Raahen kaupunginkirjasto

TAIDEMUSIIKIN ÄÄNILEVYJEN HYLLYJÄRJESTYKSEN UUDISTAMINEN

case Raahen kaupunginkirjasto

Eija Haapasaari
Opinnäytetyö
Kevät 2019
Kirjasto- ja tietopalvelun tutkinto-
ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Kirjasto- ja tietopalvelun tutkinto-ohjelma

Tekijä: Eija Haapasaari

Opinnäytetyön nimi: Taidemusiikin äänilevyjen hyllyjärjestyksen uudistaminen: case Raahen kaupunginkirjasto

Työn ohjaaja: Teija Harju

Työn valmistuslukukausi ja -vuosi: Kevät 2019

Sivumäärä: 59 + 2

Kirjastojen asiakkaat ovat kiinnostuneita musiikkiin liittyvistä yksittäisistä tiedoista ja laajemmista aihekokonaisuuksista. Bibliografisen valvonnan eli luetteloinnin ja sisällönkuvailun avulla laadittuja aineistotietokantoja käytetään etsittäessä vastauksia sekä yksityiskohtaisiin että laajempiin kysymyksiin. Tiedonhakuun käytetään myös hyllyjen selailua. Yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmää käytetään useimmiten hyllyjärjestyksen muodostamiseen Suomen yleisissä kirjastoissa. Kirjaston asiakkaille kirjastoluokituksen mukainen hyllyjärjestys voi kuitenkin olla sekava ja vaikeaselkoinen etenkin musiikkiaineiston osalta.

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on musiikkiaineiston saatavuuden ja löydettävyyden parantaminen. Tavoitteeseen pyritään laatimalla asiakaslähtöisempi, vaihtoehtoinen hyllyjärjestys toimeksiantajan länsimaisen taidemusiikin äänilevykokoelmalle. Opinnäytetyön toimeksiantaja on Raahen kaupunginkirjasto.

Opinnäytetyön tietoperusta käsittelee kirjastoaineistojen hyllyjärjestystä ja hyllyjärjestykseen vaikuttavia tekijöitä kirjastojen musiikkiaineistojen näkökulmasta. Viitekehyksessä esitellään lisäksi lyhyesti uuden hyllyjärjestyksen perusteeksi valitut länsimaisen taidemusiikin aikakaudet.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jossa tutkimusmetodeina käytettiin sisällönanalyysia ja sisällön erittelyä. Raahen pääkirjaston taidemusiikin äänilevyt jaoteltiin tietoperustan pohjalta laaditun musiikin historian aikakausien mukaiseen ryhmittelyyn. Tutkimuksen ongelmaksi muodostui musiikkiäänitteiden kokoelmaluonne. Äänite voi sisältää joko yhden säveltäjän yhden teoksen tai useamman teoksen yhdeltä tai useammalta, eri aikakausina eläneiltä säveltäjältä.

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että taidemusiikin äänilevyt voidaan jaotella lähes kokonaan musiikin historian aikakausien mukaisesti huolimatta musiikkiäänitteiden kokoelmaluonteesta. Tutkimuksen tuloksena saatiin ehdotus taidemusiikkiäänitteiden vaihtoehtoiseksi hyllyjärjestykseksi. Uusi hyllyjärjestys yhdistää musiikin historian aikakaudet ja Yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmän musiikin osuuden.

Opinnäytetyön tuloksia voidaan käyttää kirjastopalvelujen kehittämiseen, etenkin hyllyjärjestyksen muutoksia suunniteltaessa. Jatkotutkimusaiheina ehdotetaan asiakaskyselyä suoritettavaa tutkimusta hyllyjärjestyksen vaikutuksesta musiikkiaineiston saatavuuteen ja löydettävyyteen sekä Suomen yleisten kirjastojen musiikkiaineistojen hyllyjärjestysratkaisujen kartoittamista.

Asiasanat: hyllyjärjestys, bibliografinen valvonta, taidemusiikki, äänilevyt, yleiset kirjastot, saavutettavuus, saatavuus

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Library and Information Services

Author: Eija Haapasaari

Title of thesis: Reorganising the shelf arrangement of art music recordings: case Raahe City Library

Supervisor: Teija Harju

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2019 Number of pages: 59 + 2

Library customers are interested in specific detailed information as well as more extensive topics related to music. Answers to both kinds of queries can be found with the help of the library database. Information is also searched by browsing the shelves. Finnish public libraries use the Finnish Public Libraries Classification System for shelf classification. Shelf arrangement according to the classification system can be confusing and difficult for patrons.

This thesis aims to improve the accessibility and findability of music materials by creating an alternative and more user-friendly shelf arrangement for the commissioner's collection of Western art music recordings. This thesis is commissioned by Raahe City Library.

This project-based thesis discusses shelf arrangements of library collections from the viewpoint of music materials and the factors affecting and contributing to libraries' shelf arrangements. The second part of the study introduces briefly the periods of Western art music chosen for the basis of the new the shelf arrangement.

The research method approach of this qualitative study was content analysis. The art music recordings of Raahe City Library were divided into the historical periods of Western art music. A music recording can contain either one work by one composer or several works by one or more composers, sometimes in different periods. This collective nature of music recordings made the rearrangement of materials more challenging.

The empirical study shows that despite the collective nature of the recordings, nearly all of them could be grouped according to the periods of art music. The result of this functional thesis was the creation of an alternative shelf arrangement for Raahe City Library's art music recordings. The new shelf arrangement combines the eras of Western art music and the music section of Finnish Public Libraries Classification System.

This functional thesis and its results can be used for improving library services and especially for rearranging library materials. A follow-up study topic could involve conducting a customer survey on the impact of shelf arrangement on findability of music materials. It would also be beneficial to conduct a broader survey on the shelf arrangements of music materials in Finnish public libraries.

Keywords: shelf arrangement, bibliographic control, art music, gramophone records, public libraries, accessibility, availability

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	MUSIIKKIAINEISTO KIRJASTOISSA.....	8
2.1	Musiikkiaineisto Raahen kaupunginkirjastossa	8
2.2	Aiempi tutkimus opinnäytetyön aiheesta	10
3	BIBLIOGRAFINEN VALVONTA JA HYLLYJÄRJESTYS.....	13
3.1	Bibliografinen valvonta	14
3.1.1	Musiikkiaineiston luettelointi.....	15
3.1.2	Luokitus.....	17
3.1.3	Indeksointi.....	19
3.2	Hyllyjärjestys	21
3.2.1	Hyllyjärjestykseen vaikuttavia tekijöitä	23
3.2.2	Raahen pääkirjaston musiikkiaineiston hyllyjärjestys	25
4	MUSIIKINHISTORIAN KAUDET TAIDEMUSIIKISSA	27
4.1	Antiikin musiikki	27
4.2	Keskiaika.....	28
4.3	Renessanssi.....	29
4.4	Barokki	31
4.5	Klassismi	34
4.6	Romantiikka.....	36
4.7	1900-luvun taidemusiikki	38
5	EHDOTUS UUDEKSI HYLLYJÄRJESTYKSEKSI	40
5.1	Tutkimusmenetelmät	40
5.2	Tutkimuksen toteutus	41
5.3	Tutkimuksen tulokset.....	43
6	POHDINTA.....	52
	LÄHTEET.....	55
	LIITTEET	60

1 JOHDANTO

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on toimeksiantajan eli Raahen kaupunginkirjaston musiikkiaineiston saavutettavuuden, saatavuuden ja löydettävyyden parantaminen. Tavoitteeseen pyritään laatimalla vaihtoehtoinen hyllyjärjestys länsimaisen taidemusiikin äänitteille. Musiikin historian aikakausien mukainen hyllyjärjestys edistäisi Raahen kaupunginkirjaston musiikkikokoelman esille tuomista ja kirjastoaineiston sisältöjen avaamista. Uusi asiakaslähtöisempi hyllyjärjestys voisi myös madaltaa kirjaston asiakkaiden kynnystä aloittaa tutustuminen länsimaiseen taidemusiikkiin ja musiikin historiaan.

Suomen yleisissä kirjastoissa hyllyluokituksena ja hyllyjärjestyksen pohjana käytetään useimmiten Yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmää (YKL). Numerokoodeista ja sanallisesta selityksestä koostuvat hyllynreunamerkinnot, hyllynpäätyopasteet ja oikealle hyllypaikalle ohjaavat signum-merkinnot eivät välttämättä avaudu asiakkaille tarpeeksi ymmärrettävästi. Kirjaston henkilökunnankin keskuudessa musiikkikirjastotyö ja musiikki aihealueena, erityisesti musiikkia monesta eri näkökulmasta lähestyvä luokitus, saatetaan kokea vaikeaksi niin kokoelmatyössä, tiedonhaussa kuin aineiston paikallistamisessa kirjaston hyllyistä.

Opinnäytetyön tutkimuksen avulla pyrittiin selvittämään, onko mahdollista laatia nykyisestä kirjastoluokitukseen perustuvasta hyllyjärjestyksestä poikkeava, asiakaslähtöisen näkökulman omaava vaihtoehtoinen hyllyjärjestys taidemusiikin äänitteille. Väittämän mukaan suurin osa musiikkiäänitteistä on yhdestä tai useammasta teoksesta koostuvia kokoelmia. Onko siis mahdollista järjestää taidemusiikin äänitteet yleisten kirjastojen käyttämän luokituksen sijaan musiikin historian aikakausien mukaan.

Opinnäytetyön viitekehyksessä käsitellään tutkimuksen tuotokseen vaikuttavia taustatekijöitä. Tutkimuksen perusteena toimiva viitekehys jakaantuu kahteen osaan. Ensimmäinen osa käsittelee kirjastoaineiston hyllyjärjestystä ja hyllyjärjestykseen vaikuttavia tekijöitä. Viitekehyyksen toinen osa pyrkii esittelemään lyhyesti länsimaisen taidemusiikin historialliset kaudet.

Opinnäytetyön tutkimusmetodinä käytettiin sisällönanalyysia. Tutkimuksen pilottiaineistona toimi Raahen pääkirjaston länsimaisen taidemusiikin äänilevykokoelma. Tutkimuksen aluksi laadittiin viitekehysten perusteella musiikin historian aikakausijaottelu. Tutkimuksen toteutuksessa aineisto eli Raahen pääkirjaston länsimaisen taidemusiikin äänilevyt ryhmiteltiin musiikin historian kausiin.

Tutkimuksen aikana todennettiin väittämä, että suurin osa äänitteistä oli kahdesta tai useammasta musiikkiteoksesta muodostuvia kokoelmia. Täten osaa äänitteistä ei voitu sijoittaa yhteen musiikin historian aikakauteen. Toiminnallisen opinnäytetyön tuloksena saatiin länsimaisen taidemusiikin äänitteille vaihtoehtoinen hyllyjärjestys, joka yhdistää sekä musiikin historian aikakaudet että Yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmän.

Ajatus musiikista opinnäytetyöni aiheena ja tutkimuskohteena alkoi kehittyä alkuvuodesta 2016. Oulun ammattikorkeakoulussa monimuoto-opiskeluna suoritettuna kirjasto- ja tietopalvelualan ryhmämme opintoihin ei voitu sisällyttää musiikkikirjastotyön opintoja. Henkilökohtainen kiinnostukseni musiikkiin ja kirjaston kokoelmatyöhön auttoivat opinnäytetyön tutkimuskohteen rajaamisessa. Halusin myös lisätä ja syventää tietojani musiikin historiasta erityisesti taidemusiikin osalta. Raahen kaupunginkirjaston valikoituminen toimeksiantajaksi oli luonnollista, sillä olen ollut töissä kirjastovirkailijana Raahen pääkirjastossa vuodesta 1990 lähtien ja suuren osan työurastani olen tehnyt musiikkiaineiston parissa.

Lisäkimmokkeena tälle opinnäytetyölle toimi Raahen kaupunginkirjastossa lasten- ja nuorten tietokirjojen hyllyjärjestyksen uudistaminen vuonna 2017. Uudistuksessa loogisesti läheisiä, mutta luokitusjärjestelmässä kaukana toisistaan olevia kirjastoluokkia yhdistettiin. Samoin hyllymerkinnät uudistettiin asiakasystävällisemmiksi. Hyllynpäätykylteissä ja hyllynreunamerkinnoissä on selkeä sanallinen hyllyluokka ja numeroin ilmaistu luokka pienemällä kirjainkoolla sanallisen jälkeen. Muutoksesta on saatu asiakkailta positiivista palautetta. Asiakastytyväisyyden parantumisen lisäksi lasten ja nuorten tietokirjallisuuden lainaus on kirjaston työntekijöiden havaintojen mukaan lisääntynyt.

2 MUSIIKKIAINEISTO KIRJASTOISSA

Kirjastojen aineistokokoelmien musiikkiaineisto koostui pitkään vain musiikkia käsittelevistä kirjoista ja nuoteista (Eloranta 2009, 613–614). Äänen ja musiikin tallentamiseen ja toistamiseen tarvittavien laitteiden keksintöjen ja kehityksen myötä musiikkiäänitteistä tuli suosittu musiikin välitysmuoto (Vihonen 1985, 43–45). Ulkomailla äänitteitä hankittiin kirjastokokoelmiin kuunneltavaksi ja lainattavaksi jo 1900-luvun alkupuolella, mutta Suomessa vasta 1950-luvulla muutamiin kirjastoihin, ja tällöinkin pelkästään kuuntelua varten (Eloranta 2009, 625, 629–630). Äänilevyjen eli LP-levyjen lainauksen esteinä olivat ennakkoluulot levyjen soveltuvuudesta lainauskäyttöön, määrärahojen niukkuus ja lainsäädäntö (Eloranta 2009, 644).

Viime vuosituhaten vaihteessa kirjastoissa tapahtunut kehitys on ollut nopeaa myös musiikkitalenteiden kohdalla. 1980-luvulla CD-äänilevyt korvasivat lähes kokonaan äänilevyt ja C-kasetit suosituimpina musiikkitalenteina. Musiikkia sisältävät kuvatallenteet vaihtuivat yleisimmin käytetyistä VHS-nauhoista DVD- ja Blu-ray -levyihin. 1990-luvulla Internet toi digitaaliset tallenteet ja laajat tietokannat kirjastojen ja asiakkaiden saataville.

Nykyisin kirjastojen kokoelmissa olevien musiikkiaineistojen kirjo on laaja. Kirjojen ja kausijulkaisujen lisäksi painettuja aineistoja ovat nuottijulkaisut ja muut painatteet, kuten esitteet, julisteet, vuosikertomukset tai konserttiohjelmat. Painotuotteiden lisäksi nuottikirjoitusta ja musiikkia käsittelevää tekstiä ja kuvaa sisältyy käsikirjoituksiin ja multimediatallenteisiin. Edellä mainittujen lisäksi musiikkia ja musiikkiesityksiä dokumentoivat äänitteet, kuvatallenteet ja digitaaliset tiedostot joko tallenteina tai suoratoistopalveluna. (Poroila 2011, 23.)

2.1 Musiikkiaineisto Raahen kaupunginkirjastossa

Pohjois-Pohjanmaalla Perämeren rannalla sijaitseva Raahen kaupunki perustettiin 1649. Kauppa- ja merenkulkaupunkina tunnettu paikkakunta muuttui purjelaivakauden jälkeisestä maalaiskaupungista vilkkaaksi teollisuuskaupungiksi 1960-luvulla. (Kirjastovirma 2018, viitattu 9.6.2018.) Kuntaliitosten myötä Raahen kaupungin koko ja väestö on kasvanut, viimeisimpänä liitos Vihannin kanssa 2013 (Raahen kaupunki 2012, viitattu 9.6.2018). Kaupungin asukasluku vuoden 2016 lopussa oli 25 010 henkilöä (Raahen kaupunki 2017, 10).

Suomen yleisten kirjastojen kehityksen lähtöpisteenä pidetään lukuseurojen ja niiden maksullisten kirjastojen perustamista. Vauraaseen Raaheen lukuseura perustettiin 1821, mutta kaupungin kirjastotoiminta oli pitkään epävakaata ja kasvu hidasta. Vuonna 1980 Raahen pääkirjasto muutti nykyiseen, nimenomaan kirjastotoimintaa varten rakennettuun taloon. Tällöin saatiin oma tila myös musiikkiosastolle. (Raahen kaupunki 2012, viitattu 9.6.2018.)

Kirjastotalon laaja peruskorjaus valmistui loppuvuodesta 2014. Erillisessä huoneessa toiminut musiikkiosasto aineistokokoelmineen sulautui uudistetussa ja avoimessa pohjaratkaisussa osaksi muuta kirjastoa. Raahen kaupunginkirjaston tarjoamat palvelut ja aineistot, myös musiikin osalta, laajenivat elokuussa 2016 kirjaston liittyessä OUTI-kirjastokimppaan. Samalla kirjastojärjestelmäksi vaihtui Koha.

Vuonna 2017 Raahen kaupungin asukkaista 33,17 % oli kirjaston lainaajia koko maan keskimääräisen lainaajamäärän ollessa 35,46 %. Myös Raahen kaupunginkirjaston kokonaislainaus asukkaita kohden oli hieman alhaisempi verrattuna koko maan vastaavaan. Kirjaston musiikkiäänitteiden hankintamäärät ovat vaihdelleet huomattavasti viimeisen viiden vuoden aikana johtuen muun muassa peruskorjauksen vaikutuksesta kirjaston toimintaan. Kirjaston musiikkiäänitekokoelma on kuitenkin pysynyt samankokoisena, vaikkakin yleisen suuntauksen mukaisesti äänitelainaus on vähentynyt Raahessakin. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018, viitattu 7.7.2018.)

Raahen kaupunginkirjaston musiikkiaineiston kokoelma muodostui aluksi musiikkia käsittelevistä kirjoista ja nuottijulkaisuista. Ensimmäiset äänilevyt kirjastoon hankittiin 1980 Kirjastopalvelun tarjoamasta äänilevyjen perusvalikoimasta. Musiikkikirjastotoiminta aloitettiin seuraavana vuonna. (Directory of music libraries in Finland 1993, 45.) Aikakauden suositusten mukaisesti valikoima sisälsi enemmän konserttimusiikiksi kutsuttua länsimaista taidemusiikkia kuin populaari- ja jazzmusiikkia (Leppänen & Vuori 1978, 78–80; Mäkelä & Wallenius 1981, 5–6). C-kasetteina hankittiin etenkin populaarimusiikkia, lastenmusiikkia ja kirjastossa kuunneltavia satukasetteja. CD-äänilevyjen hankinta aloitettiin vuonna 1987. CD-äänilevyt korvasivat varsin nopeasti muut musiikkiäänitteet myös Raahen kaupunginkirjastossa.

Raahen kaupunginkirjaston nykyisen musiikkiaineistokokoelman muodostavat musiikkia käsittelevät kirjat ja aikakauslehdet, nuottijulkaisut, äänitteet ja kuvataallenteet eli DVD- ja Blu-ray -levyt. Kirjaston asiakkaiden käytettävissä on myös verkkoaineistoa, kuten Naxos Music Library ja Rock-

way-soitonopaskoulu. Pääkirjaston lisäksi Raahen kaupunginkirjastoon kuuluvat Pattijoen, Haapa-joen ja Vihannin lähikirjastot. Monipuolisin ja laajin musiikkiaineiston kokoelma sijaitsee pääkirjastossa. Muissa toimipisteissä musiikkiaineistoa on saatavilla vaihtelevissa määrin.

2.2 Aiempi tutkimus opinnäytetyön aiheesta

Kirjastojen hyllyjärjestyksestä ja erityisesti luokituksesta ja luokitusjärjestelmistä on vuosikymmenten aikana laadittu useita artikkeleita, raportteja ja tutkimuksia. Useimmat näistä julkaisuista keskittyvät kuitenkin kirjastojen perinteisen aineiston eli kirjojen saavutettavuuteen, saatavuuteen, hyllyjärjestykseen ja luokitukseen. Kirjastokokoelmien muuhun aineistoon ja erityisesti musiikkiäänitteiden hyllyjärjestykseen keskittyviä tutkimuksia on julkaistu vähemmän.

Gordon Stevenson (1963) havaitsi äänitteiden hyllyjärjestysten vaihtelevan suuresti kyselytutkimukseen osallistuneiden yhdysvaltalaisen yleisten ja tieteellisten kirjastojen äänitekokoelmissa. Äänitteiden luokitus ja järjestäminen koettiin vaikeana, sillä muun muassa äänilevyjen vaihtelevat koot ja äänitteiden kokoelmaluonne erottivat ne kirja-aineistosta. Edellisten lisäksi hyllyjärjestykseen vaikuttivat kirjaston asiakaskunta ja kokoelman käyttötarkoitus. Enemmistö tutkimukseen osallistuneiden kirjastojen äänitekokoelmista oli kokonaan tai osin suoraan asiakkaiden selattavissa. (3789–3794.)

Tutkimuksessa löydettiin kahdeksan erilaista laajalti käytettyä hyllyjärjestystä, joista kaikista löydettiin sekä hyviä että huonoja puolia. Suosituin tapa oli järjestäminen kartuntanumeron eli hankintajärjestyksen mukaan. Suljetun kokoelman kirjastoissa muita hyllyjärjestyksiä ei juurikaan käytetty. Laajoihin aihepiireihin aineisto järjestettiin joko Deweyn kymmenluokituksen ja sen sovellusten tai paikkamerkinän mukaan. Äänitteitä järjestettiin myös aakkostaen säveltäjän tai nimekkeen mukaan. Vähiten käytettyjä hyllyjärjestyksiä olivat värikoodit paikkasymboleina, valmistajan tuotenumerot, Kongressin kirjaston luokitus sovelluksineen tai muut tavat, kuten kahden tai useamman hyllyjärjestyksen yhdistelmät. Stevenson toteaaakin, että aikaa ja varoja tuhlaavien erilaisten hyllyjärjestysten ja luokitustapojen sijaan tulisi avoimen kokoelma kirjastoille laatia yksi yhteisesti käytettävä hyllyjärjestys. (Stevenson 1963, 3790–3794.)

Olga Buth (1975) vertaili neljän luokitusjärjestelmän ominaisuuksia musiikin osalta ja arvioi luokitusten soveltuvuutta nuottien ja äänitteiden hyllyjärjestykseen. Kaksi luokitusjärjestelmästä oli laadittu musiikin luokitukseen, mutta kahdessa muussa musiikki oli vain luokitusjärjestelmän yksi osa-alue. Buth havaitsi yksitoista musiikkiteosten ja nuottijulkaisujen ominaisuutta, jotka määrittivät ja vaikuttivat musiikin luokituskaavoihin. Samat ominaisuudet pätevät myös äänitteiden kohdalla, vaikkakin äänitteiden moninaiset julkaisumuodot ja koot, kokoelmaluonne ja pääkirjauksen eriävyydet nuottijulkaisuihin verrattuina hankaloittivat äänitteiden luokitusta ja hyllyjärjestystä. (427–430, 442–443.)

Vertailun mukaan luokitusjärjestelmien hyödyt ja haitat olivat lähes yhteneväisiä sekä nuottijulkaisujen että äänitteiden luokittamisen ja hyllyjärjestyksen kohdalla. Luokituksen mukaan laadittu hyllyjärjestys soveltui paremmin länsimaiselle taidemusiikille kuin populaarimusiikille. Musiikkiäänitteiden luokituksen mukainen hyllyjärjestys voitiin korvata esimerkiksi säveltäjän tai pääkirjauksen mukaan aakkostetulla tai kartuntanumeron, levymerkin ja tuotenumeron, musiikkigenren tai aiheen mukaisella hyllyjärjestyksellä. (Buth 1975, 443–447.)

Buth (1975) painottaa kirjastojen asiakkaiden tarpeiden ja vaatimusten merkitystä luokitusjärjestelmän onnistuneeseen valintaan ja hyllyjärjestyksen laatimiseen. Tutkijan ja opiskelijan tarpeet ja vaatimukset ovat erilaisia verrattuina hyllyjä selailemaan tulleen asiakkaan tarpeisiin ja vaatimuksiin. Päätöksen ja käyttöönoton jälkeen valittuja luokitusjärjestelmää ja hyllyjärjestystä tulee käyttää yhdenmukaisesti. Kirjaston asiakkaita on myös opastettava joko henkilökohtaisesti tai esitteiden ja ohjeiden avulla kirjaston käyttämän luokituksen ja hyllyjärjestyksen hahmottamisessa ja ymmärtämisessä. (441, 447–448.)

Linda Crow'n (1991) tutkimuksen lähtöolettamuksena oli, että hyllyjärjestyksistä suosituin on edelleen kartuntanumeron mukaan järjestäminen. Kyselytutkimus kohdistettiin yhdysvaltalaisiin yli 5 000 äänitteen kokoelman omistaviin yliopistokirjastoihin ja suurin osa äänitekokoelmista oli perustettu 1950- ja 1960-luvuilla. Opetuksen tukena toimivat kokoelmat olivat noin puolessa kirjastoissa vain kirjastohenkilökunnan kautta saatavina eli suljettuina kokoelmina. Verkkokirjaston kautta äänitekokoelmat olivat asiakkaiden saavutettavissa yli puolessa tutkimukseen osallistuneissa kirjastoissa ainakin osin. (4–8.)

Tutkimuksen lähtöolettamuksen havaittiin pitävän yhä paikkansa. Vaikka Kongressin kirjaston luokitus oli ylivoimaisesti käytetyin hyllyjärjestys kirjojen ja nuottien kohdalla, äänitteissä suosituin oli

edelleen hankintanumeron mukainen järjestys. Yli puolet tutkimukseen osallistuneista kirjastoista käytti samaa hyllyjärjestystä äänitteiden eri tallennetyypeille. Kartuntanumeron mukainen järjestys koettiin kirjaston tarpeisiin helpoksi, sopivaksi, hyllytilaa säästäväksi ja edulliseksi tavaksi käsitellä aineistoa suljetuissa kokoelmissa. Puolet kyselyyn osallistuneista kirjastoista oli tyytyväisiä nykyiseen hyllyjärjestykseen ja ainoastaan murto-osa kirjastoista harkitsi hyllyjärjestyksen vaihtamista toiseen. (Crow 1991, 8–22.)

Jacquelyn Sapiie (1995) tarkasteli vuoden 1980 jälkeen julkaistuja tutkimuksia ja raportteja kirjastojen vaihtoehtoisten ja käyttäjäystävällisempien hyllyjärjestyksen syistä, toteutuksista ja seurauksista. Katsauksen kirjastoista suurin osa oli yleisiä kirjastoja ja kirjastojen aineistokokoelma vaihteli 2 500 ja 276 740 niteen välillä. Tutkimuksissa mukana olleiden kirjastojen aineistokokoelma oli muutettu joko kokonaan tai osin aiemmin käytetyn järjestyksen tai hyllyluokituksen sijaan vaihtoehdoisen hyllyjärjestyksen mukaiseksi. Asiakaslähtöisempi järjestys pohjautui kirjastossa suoritettuun asiakaskyselyyn tai henkilökunnan tuntemukseen kirjaston asiakaskunnasta ja sen kiinnostuksen kohteista. (143–147.)

Sapiie (1995) havaitsi neljä syytä muutoksen toteuttamiseen: kirjastoasiakkaiden tarpeisiin vastaaminen, tyytymättömyys käytettyyn luokitusjärjestelmään, kokeilunhalu ja muutoksen luoma mahdollisuus kirjaston toimintojen ja palvelujen uudelleentarkasteluun. Asiakastytyväisyyden ja lainauksen lisääntymisen lisäksi vaihtoehtoiseen hyllyjärjestykseen siirtymisen havaittiin helpottavan kokoelmatyötä ja säästävän henkilökunnan työaikaa. Sapiie toteaaakin käyttäjäystävällisen luokituksen vastaavan hyvin asiakaslähtöisten kirjastopalvelujen vaatimuksiin. (144–146, 151–152.)

3 BIBLIOGRAFINEN VALVONTA JA HYLLYJÄRJESTYS

Kirjastoaineiston saavutettavuus ja saatavuus ovat laadukkaan kirjastopalvelun osatekijöitä. Saavutettavuus muodostuu kirjastopalveluiden, kirjaston tilojen ja kirjastoaineiston tavoitettavuudesta. Saatavuus puolestaan tarkoittaa sitä, miten hyvin asiakas saa käyttöönsä tarvitsemaansa aineistoa. Aineiston saatavuutta edistävät muun muassa laadukas bibliografinen valvonta, hyllyjärjestys ja kirjaston palveluiden ja aineistokokoelman käyttöön opastavat ohjeet ja opasteet. (Lovio & Tiihonen 2005, 68–73.)

Kirjaston asiakas kysyy musiikkia ja musiikkiin liittyvää aineistoa ja tietoa kahdella lähestymistavalla. Asiakas voi olla kiinnostunut yksittäisestä musiikkiin liittyvästä tiedosta, musiikkiteoksesta tai -tallenteesta, musiikintekijästä tai tapahtumasta. Toisaalta asiakasta kiinnostaa laajempi musiikkiin liittyvä kokonaisuus tai aihealue. (Mäntynen 2007, 15–18.)

Asiakkaiden kysymyksiin vastauksia etsittäessä kirjaston henkilökunta käyttää kirjaston oman tietokannan lisäksi muita tietokantoja, Internet-lähteitä ja painettuja hakuteoksia ja julkaisuja. Laajempia aiheita ja aihekokonaisuuksia etsittäessä käytetään edellisten hakutapojen lisäksi henkilökunnan muistitietoa ja hyllyjen selailua. (Mäntynen 2007, 34–47.) Samoja tiedonhankintamenetelmiä käytetään etsittäessä vastauksia musiikkia ja musiikkiaineistoa koskeviin kysymyksiin.

Asiakkaan kiinnostuksen kohteet voivat vaihdella yhden kirjastokäynnin aikana. Täsmällistä musiikkiesitystä tai -tallennetta etsivä asiakas voi innostua selailemaan nuottijulkaisuja ja viettää aikaa kirjastossa kuunnellen samalla kirjastossa järjestettyä konserttia. Itsenäisesti asioiva, omatoiminen asiakas voi kirjastokäynnillä tarvita henkilökunnan apua, esimerkiksi löytääkseen musiikinhistoriaa käsitteleviä teoksia, japaniksi laulettua musiikkia tai hengellisen musiikin nuotteja hautajaisiin. (Lovio & Tiihonen 2005, 29–31; Tastula 2012, 117–118, 122–125.)

Kirjastoissa hyllyjärjestyksellä tarkoitetaan kirjastokokoelman järjestelmällistä ryhmittelyä ja järjestämistä säilytyshyllyihin. Hyllyjärjestys muodostaa yhden osatekijän arvioitaessa kirjastoaineistojen ja -palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta.

Access to libraries may be considered from at least two aspects: (1) who are permitted to use the collection, and (2) how the collection is organized so its contents can be identified and retrieved for or by its users. The organization may be bibliographical, how the collection is organized in catalogs and indexes; or bibliothecal, how it is organized physically. (Hyman 1982, 1.)

Redfernin (1978) mukaan kirjastoaineiston järjestämisen suunnittelussa ja toteuttamisessa on aineiston lisäksi huomioitava raha, aika ja asiakkaat. Kirjaston käytettävissä olevat varat muun muassa mitoittavat kirjastotilan, kalustuksen, kokoelmaan hankittavan aineiston ja kirjastopalvelujen ylläpitämiseen tarvittavan henkilökunnan määrän. Kirjastoammatillinen henkilökunta käyttää työaika muun muassa musiikkiaineiston luettelointiin ja sisällönkuvailuun sekä ylläpitää kirjaston aineistotietokantaa ja hyllyjärjestystä. (11–22.)

Tärkein hyllyjärjestyksen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioitava tekijä on kuitenkin asiakas. Kirjastoasiakkaiden toiveet ja tarpeet ohjaavat kirjastoon hankittavan musiikkiaineiston laatua ja lukumäärää. Yhdessä havaittujen palvelutarpeiden ja toiveiden kanssa voidaan kirjaston musiikkikokoelman muodostava aineisto saattaa asiakkaiden saataville niin tietokantojen, verkkokirjaston, henkilökunnan kuin musiikkiaineiston selailuun soveltuvan hyllyjärjestyksen kautta. (Redfern 1978, 11–22.)

3.1 Bibliografinen valvonta

Bibliografisella valvonnalla tai bibliografisella dokumentoinnilla tarkoitetaan kirjaston aineistokokoelmasta systemaattisesti laaditun luettelon, rekisterin tai tietokannan luomista ja sen pitkäjänteistä ylläpitämistä. Luettelot, rekisterit ja tietokannat ovat apuvälineitä, joiden avulla tiedon tarvitsija eri perustein hakee, löytää, tunnistaa, paikantaa ja saa käytettäväksi tarvitsemansa dokumentin, teoksen tai tiedon. Bibliografinen valvonta on osa tapahtumaketjua, jossa dokumentin ja teoksen viesti välittyy tiedonhakijalle. (Suominen, Saarti & Tuomi 2009, 14–16.)

Bibliografinen valvonta muodostuu kahdesta osasta eli luetteloinnista ja sisällönkuvailusta. Luetteloinnilla tarkoitetaan kirjaston aineistokokoelman perusrekisteröintiä. Rekisteröinnissä kirjaston tietokantaan kuvaillaan ja tallennetaan dokumenttien ja teosten ulkoisia peruspiirteitä ja tunnistetietoja. Näitä ovat muun muassa teoksen nimi eli nimeke, tekijä tai tekijät, julkaisutiedot sekä dokumenttien ja julkaisujen fyysiset piirteet. Luettelointi mahdollistaa sekä haun ulkoisten piirteiden ja

tunnisteiden mukaan että etukäteen tiedetyn yhden dokumentin tai teoksen löytämisen. (Suominen, Saarti & Tuomi 2009, 18–19, 67.)

Sisällönkuvailu keskittyy teosten ja dokumenttien sisäisiin piirteisiin ja tunnistetietoihin. Sisällönkuvailu muodostuu luokituksista ja indeksoinnista eli asiasanoituksesta. Luokituksen ja indeksoinnin avulla tietokantaan tallennetaan ne asiat, joita kirjaston aineistokokoelman dokumentit ja teokset kuvaavat ja sisältävät. Näitä ovat esimerkiksi tietokirjan käsittelemä aihe, elokuvan laji, romaanin päähenkilöiden nimet tai tieto musiikkiteoksen käyttötarkoituksesta. Luettelointia täydentävä sisällönkuvailu mahdollistaa dokumenttien ja teosten haun sisällöllisin perustein. (Suominen, Saarti & Tuomi 2009, 18–19.)

Kirjastojen tietokannat, rekisterit ja luettelot ovat järjestelmällisesti laadittuja. Systemaattisuutta tavoitellaan ilmaisemalla ulkoiset ja sisäiset piirteet sekä tunnistetiedot standardien ja ohjeistusten avulla samojen periaatteiden mukaisesti. Standardeja ja ohjeistuksia laaditaan sekä kansallisesti että kansainvälisenä yhteistyönä. Ohjeilla ja standardisoinnilla pyritään yhteensopivan bibliografisen tiedon tuottamiseen, siirtämiseen ja käytettävyyteen sekä kansallisella tasolla että eri maiden välillä. (Suominen, Saarti & Tuomi 2009, 19–20.)

3.1.1 Musiikkiaineiston luettelointi

Luettelointi on kirjaston aineistokokoelman perusrekisteröintiä. Kirjaston aineistotietokantaan tallennetaan kokoelman dokumenttien, julkaisujen ja teosten löytämiseen, tunnistamiseen ja paikallistamiseen tarvittavia tietoja. Luettelointi muodostuu kohteena olevan teoksen tai dokumentin kuvailusta ja hakupisteiden eli hakuelementtien ja hakusanojen valinnasta (Poroila 2011, 35–41).

Luetteloija lähtee liikkeelle tutkimalla ja tutustumalla käsillä olevan kappaleeseen, manifestaatioon, ekspressioon ja sen sisältämään musiikkiteokseen tai -teoksiin. Selvitetään, millainen on kuvailun kohteena oleva teos ja dokumentti ja mitä se sisältää. Seuraavaksi määritellään kullekin musiikin tallennemuodolle tarpeelliset kuvailutiedot ja hakuelementit. Viimeisenä työvaiheena on tietojen syöttäminen ja tallentaminen kirjaston tietokantaan. (Poroila 2011, 31–32, 35–41.)

Luetteloinnin kohteena olevasta musiikkiteoksesta määritellään nimeke eli teoksen nimi ja teoksen tekijä tai tekijät. Esittäjät, julkaisijat, julkaisuvuosi, ulkoasu- ja sisältötiedot ovat esimerkkejä ekspression ja manifestaation toteuttamiseen ja valmistamiseen liittyvistä tiedoista. Näiden tietojen avulla erotetaan musiikkiteoksen eri toteutus- ja toteumamuodot toisistaan. Kappalekohtainen kuvailutieto kertoo musiikkiäänitteen omistavan kirjaston ja äänitteen sijaintipaikan kirjaston kokoelmassa. Muita yhteen kappaleeseen liittyviä tietoja ovat esimerkiksi äänitteen hankintapaikka ja korvaushinta. (Suominen, Saarti & Tuomi 2009, 56–60, 73–93, 102–104; Poroila 2011, 15–16.)

Hakuelementtejä ja -sanoja ovat tiedonhaussa käytettävät sanat tai merkkijonot. Näitä ovat musiikin luomiseen, toteuttamiseen, tuottamiseen ja omistamiseen liittyvät henkilöt ja yhteisöt, tapahtumat, ajat ja paikat. Hakuelementtejä ovat myös teosten ja julkaisujen olomuodot, kieli, tunnukset ja standardinumero, aiheet ja sisällöt. Hakuelementit ja -sanat standardisoidaan. Esimerkiksi venäläisen säveltäjän nimi translitteroidaan eri kielissä eri tavoin tai saman musiikkiteoksen nimi on eri julkaisuissa kirjoitettu eri tavoin. Standardisointi helpottaa ja nopeuttaa niin tiedonhakuja eri tietokannoista kuin tietokantojen välistä tiedonvaihtoa ja -siirtoa. (Poroila 2011, 35–52; Tastula 2012, 134–149.)

Luettelointia ohjaavat yhteisesti hyväksytyt säännöt, ohjeet, standardit ja kirjastojen käyttämät kirjastojärjestelmät. Sääntöjen, ohjeiden ja standardien avulla dokumentteja ja teoksia pyritään kuvailemaan mahdollisimman yhdenmukaisesti huolimatta julkaisujen monimuotoisuudesta, julkaisutyypin vakiintuneista käytännöistä tai muista vaikuttavista seikoista, kuten luetteloinnin ajankohdasta tai luetteloinnin kohteena olevan dokumentin julkaisukielestä. (Suominen, Saarti & Tuomi 2009, 67–68.)

Luettelointisäännöt opastavat, miten ja mitkä tiedot ja hakuelementit luetteloinnin kohteena olevasta dokumentista ja teoksesta kerrotaan. Säännöt ohjaavat myös mistä kyseiset teoksen ja dokumentin tiedot ja hakuelementit otetaan ja millaisessa muodossa ne esitetään. Luettelointiformaatti mahdollistaa tietojen ja hakuelementtien tallentamisen atk-pohjaisen kirjastojärjestelmän aineistotietokantaan. (Suominen, Saarti & Tuomi 2009, 20, 46, 49–50.)

Suomessa luetteloinnissa käytetään Resource Description and Access -sääntöjä (RDA) ja säännöistä tehtyjä kansallisia poikkeuksia ja linjauksia. Kirjastojen tietokannoissa on myös aiemmin käytettyjen luettelointisääntöjen mukaisesti kuvailtua aineistoa. Aiemmin käytettyjen kuvailusääntöjen mukaista luettelointia ei välttämättä korjata luettelointisääntöjen vaihtuessa.

Kansalliskirjaston asiantuntijaryhmien ohjeet eri kirjastoaineistojen bibliografisten tietojen tallennukseen ohjeistavat formaatin käyttöä RDA-sääntöjen mukaisesti. Luettelointiformaatti on MARC21 (Machine-Readable Cataloging). OUTI-kirjastojen ja Raahen kaupunginkirjaston käytämä kirjastojärjestelmä on Koha.

Musiikin luettelointi ja sisällönkuvailu ymmärretään usein vaativampana kuin tavanomaisen kirjamuotoisen aineiston kuvailu (Poroila 2011, 25). Musiikilla on useita olomuotoja ja ilmiänsu. Säveltäjä konkretisoi abstraktin sävellyksen nuottikirjoituksena. Nuotinnoksen avulla musiikin esittäjät toteuttavat sävellyksen kuultavaksi. Jokainen esityskerta on ainutlaatuinen. Musiikkiesitys voi olla myös osin tai täysin improvisoitu. (Poroila 2011, 22–24; Tastula 2012, 125.)

Esitykset voidaan tallentaa ja julkaista äänitteinä, kuvatallenteina ja tiedostoina. Musiikkiäänitteet ja -nuotit ovat usein miten kokoomateoksia eli kokoelmia. Ne sisältävät yhden tai useamman säveltäjän yhden tai useamman teoksen. Myöhemmin tallenne toistetaan ja uusi kuuntelu tai katselukerta on jälleen ainutlaatuinen kokemus. Säveltäjästä, sävellyksistä, nuottijulkaisuista, konserteista, esiintyjistä, tallenteista ja musiikkiin liittyvistä kokemuksista kirjoitetaan kirjoja, arvosteluja, tutkimuksia ja artikkeleita. (Poroila 2011, 22–24; Tastula 2012, 125.)

Luettelointia ja sisällönkuvailua tekevän on tunnettava musiikin historiaa, eri kulttuurien musiikkitraditioita ja musiikin teoriaa. Kuten muunkin kirjastoaineiston kohdalla, on myös seurattava musiikkielämän tapahtumia ja uusia virtauksia. Luettelointi- ja kuvailusääntöjen, standardien ja oheistusten, musiikin tietämyksen ja tuntemuksen lisäksi kielitaidosta ja kielten tuntemuksesta on apua. Vaikka tallenteiden ja julkaisujen sisältämä soitettu musiikki on sama, voi esityskieli olla käännös tai musiikkitalenteen oheistekstit ovat eri kielellä. (Poroila 2011, 21–30.)

3.1.2 Luokitus

Järjestämme, lajittelemme ja luokitamme kokemuksiamme, havaintojamme ja ympäristöämme jatkuvasti. Osa kasveista on syötäviä, osa taas ei ole syötäviä. Parkkipaikalla on seitsemän samanväristä autoa, jotka eroavat toisistaan auton korin muodon ja rekisterikilven perusteella. ”Yksinkertaisin luokituksen määritelmä kuuluu: luokitus on samanlaisten asioiden yhdistämistä ja erilaisten erottamista” (Meriläinen 1984, 3).

Kirjastoaineiston luokitukseen käytettävä luokitusjärjestelmä toimii kirjaston kokoelmassa olevien dokumenttien sisällön kuvaajana ja dokumentteihin tallennetun tiedon välittäjänä. Sen avulla kirjaston dokumentit järjestetään aineistoluetteloissa dokumenttien sisältämien aiheiden mukaisesti. Kirjaston asiakas löytää luokituksen avulla joko yleisesti aihepiiriä käsitteleviä dokumentteja tai pienemmän osion laajan aihepiirin joukosta. (Meriläinen 1984, 3, 36–37.)

Kirjastoissa käytettävien luokitusjärjestelmien tehtävänä voi olla myös fyysisten dokumenttien järjestäminen hyllyihin. Yhdellä julkaisulla tai dokumentilla voi olla useampi luokka, mutta kirjaston hyllyssä fyysinen dokumentti voi sijaita vain yhdessä hyllypaikassa. Hyllyluokituksena käytettävä kirjastoluokitus toimii linkkinä hyllyssä olevan dokumentin ja kirjaston aineistoluettelon välillä. (Meriläinen 1984, 37; Poroila 2011, 83; Tastula 2012, 117.)

Laajassa merkityksessä luokitusjärjestelmä koostuu luokituskaavasta ja sen hakemistosta, luokituksen ja luokituskaavan käytösäännöistä, luokituksen ylläpito-organisaatiosta ja luokitusta käytävistä systemaattisista hakemistoista. Luokituskaava muodostuu luokitustaulukoista tai -tauluista, hakemistosta ja notaatiosta. Taulukoissa luokat ovat systemaattisesti järjestettyinä sisältönsä mukaan. Luokittaja löytää oikean luokan luokitustaulusta aakkosellisen hakemiston avulla. Taulukoita ja hakemistoa yhdistää notaatio. Notaatio muodostetaan kirjainten, numeroiden, välimerkkien tai symbolien erilaisina yhdistelminä. (Meriläinen 1984, 43; Suominen, Saarti & Tuomi 2009, 154–155.)

Luokitusjärjestelmät ovat rakenteeltaan joko enumeratiivisia, synteettisiä tai ne sisältävät piirteitä molemmista. Enumeratiivisessa luokituksessa asiat tai tieto on jaoteltu valmiiksi hierarkkiseksi kaavioksi. Puumaisessa luokituskaavioissa edetään yleisestä yksittäiseen. Synteettisessä tai faseoidussa luokituksessa luokituskaavio muodostuu yhtä asiaa tai näkökulmaa kuvaavista elementeistä ja säännöistä elementtien yhdistämiseen. Luokitetun teoksen luokka tai luokat ilmaisevat teoksen käsittelemän sisällön eri elementit ja näkökulmat sekä näiden suhteet toisiinsa. (Meriläinen 1984, 25–29; Suominen, Saarti & Tuomi 2009, 153–154.)

Luokituksen kohteena oleva dokumentti ja teokset sijoitetaan luokkaan, joka edustaa parhaiten sen sisältöä. Populaari- ja etnomusiikin pää- eli primääriluokaksi valitaan dokumentissa enemmistönä olevien musiikkiteosten tyylilajin luokka tai luokitushierarkian ylempi taso. Taidemusiikin kohdalla valinta on monimutkaisempi. Pääluokaksi valitaan joko dokumentin sisältämien lukumäärältään tai

kestoltaan enemmistönä olevien teosten luokka, kokoelman tärkeimmän teoksen luokka tai ensimmäisen teoksen luokka. Useampaa aihetta, näkökulmaa tai teoksia sisältävä julkaisu saa pääluokan lisäksi lisäluokkia. (Poroila 2011, 85–86.)

Erikoisluokitusjärjestelmä on laadittu joko jonkin yksittäisen kirjaston kokoelmaa varten tai se luokitaa pelkästään yhden erikoisalueen (Meriläinen 1984, 29, 32–33; McKnight 2002, 39). Musiikkiaineisto ei välttämättä sisälly kaikkien kirjastojen kokoelmiin. Tällöin kyseistä kirjastoa varten laaditussa luokitusjärjestelmässä ei ole osiota musiikille. Missä tahansa kirjastossa sovellettavaa, kaikkea tietoa laajitelevaa luokitusjärjestelmää kutsutaan universaali- tai yleisluokitusjärjestelmäksi (Meriläinen 1984, 29–30; McKnight 2002, 11). Yleisluokitusjärjestelmässä musiikki on vain yksi osa-alue.

Suomen yleisissä kirjastoissa luokitukseen käytetään lähes kaikkialla Yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmää (YKL), joka on enumeratiivinen universaaliluokitus. Luokituskaaviossa luokka 78 on omistettu musiikille. Musiikin alaluokat muodostuvat musiikin esityskokoonpanon, sävellystyyppin, maantieteellisen, kulttuurisen ja historiallisen alkuperän, esityskielen, musiikin lajin eli genren, musiikin tyylin ja tehtävän eli funktion sekä teoksen fyysisen olomuodon mukaan (Poroila & Mäkelä 1993, 128–130; Tastula 2012, 116).

Karkeasti musiikki lajitellaan kolmeen ryhmään eli länsimaiseen taidemusiikkiin, etno- eli kansanmusiikkiin ja populaarimusiikkiin. Yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmässä populaarimusiikin luokka on 78.89 ja etnomusiikin luokka 78.4. Länsimaisen taidemusiikin luokkia ovat 78.3 erään poikkeuksin ja luokat 78.5–78.88. Luokkia 78.1, 78.2 ja 78.9 on ohjeistettu käytettäväksi lähinnä musiikkikirjallisuuden luokittamiseen. (Poroila & Mäkelä 1993, 134; Tastula 2012, 116.)

3.1.3 Indeksointi

Luokituksen lisäksi kirjastoaineiston sisältöä kuvataan indeksoinnilla eli asiasanoituksella. Asiasanat kuvaavat teosten ja dokumenttien sisältöä luokitusta monipuolisemmin. Asiasanat ovat standardisoitunakin lähellä luonnollista kieltä. Kirjaston asiakkaiden kannalta asiasanat ovat selkeämpiä ja ymmärrettävämpiä hakuelementtejä verrattuna luokituskaavan keinotekoisii notaatioihin eli kirjastoluokkia ilmaiseviin numero- ja kirjainkoodeihin.

Indeksointiin käytettävät kontrolloidut yleiset tai erikoistuneet sanastot jaetaan asiasanastoihin tai asiasanaluetteluihin, tesauruksiin ja näiden välimuotoihin. Asiasanasto on aakkosellinen luettelo sisällönkuvailuun käytettäviä sanoja. Tesauruksessa on aakkosellisen sanaluettelon lisäksi systemaattinen, sanojen ja termien keskinäisiä sisällöllisiä suhteita ilmaiseva osa. Sisällöllisiä suhteita voidaan ilmaista aakkosellisessa osassa viittaamalla laajempaan, suppeampaan tai rinnakkaiseen termiin. (Suominen, Saarti & Tuomi 2009, 156–157.) Myös asiasanastoja ja tesauruksia on sekä yleisiä että erikoistuneita.

Uniterm-indeksoinnissa teosta tai teoksia kuvataan yksittäisillä asiasanoilla eli luettelona asiasanoja. Ketjuindeksoinnissa teoksen tai teosten sisältöä ja aihetta kuvaavat asiasanat yhdistetään eli ketjutetaan toisiinsa. Ketjutettujen asiasanojen avulla selkeytetään miten teoksen sisällöt, aiheet ja niiden väliset suhteet liittyvät toisiinsa. (Suominen, Saarti & Tuomi 2009, 159–160.) Suomen yleisissä kirjastoissa asiasanojen ketjuttamisesta ollaan luopumassa ja siirtymässä uniterm-indeksointiin. Musiikin sisällönkuvailussa ketjuttaminen olisi kuitenkin ymmärrettävyyden kannalta eduksi (Poroila 2011, 87–88; Tastula 2012, 144–145).

Musiikin olomuoto ja lajijako taide-, etno- ja populaarimusiikkiin vaikuttavat musiikkiaineiston asiasanoitukseen. Länsimaisessa taidemusiikissa indeksoidaan soitinnus, musiikin käyttötarkoitus, teoksen sävellysajankohta ja maantieteelliset määreet. Etnomusiikissa tärkeitä indeksoitavia kohteita ovat etnisen musiikkikulttuurin tai alueen nimitys, keskeiset käytetyt soittimet ja musiikin käyttötarkoitus ja äänitys- tai julkaisuajankohta. Populaarimusiikissa indeksoinnilla kuvataan musiikin tyyllajeja ja genrenimityksiä, populaarimusiikissa epätavallisia soittimia, musiikin erityistä käyttötarkoitusta, erityisryhmiä ja maantieteellistä määrettä. Taidemusiikista poiketen populaarimusiikissa indeksoidaan musiikkiteoksen äänitys- tai tallennusaikaa. (Poroila & Mäkelä 1993, 176.)

Soitonoppaissa ja nuottijulkaisuissa voidaan asiasanalla ilmaista onko nuotinnos suunnattu aloittelijalle vai edistyneelle soittajalle. Asiasanoilla kerrotaan, millaiselle soittimelle tai soitinkokoonpanolle musiikkiteos tai -teokset on nuotinnettu. Musiikkikirjallisuudessa elämäkertojen ja historiikkien kuvauksen kohteena oleva henkilön, yhtyeen, organisaation tai tapahtuman nimi on asiasanana.

Suomen yleisissä kirjastoissa indeksoinnissa käytetään Yleistä suomalaista asiasanastoa (YSA), fiktiivisen aineiston asiasanastoa (Kaunokki) ja vastaavia ruotsinkielisiä Allmän tesaurus på svenska (Allärs) ja Specialtesaurus för fiktivt material (Bella). Edellä mainittujen lisäksi asiasanoina käytetään henkilö- ja yhteisönimiä, Suomalaista lajityyppi- ja muotosanastoa (SLM), Suomalaista

esityskokoonpanosanastoa (SEKO) ja muita kirjastokohtaisesti tärkeäksi havaittuja, asiasanastojen ulkopuolisia termejä. Aiemmin käytetyt Musiikin asiasanasto (MUSA) ja Specialtesaurus för musik (Cilla) on liitetty osaksi YSAa ja Allärsia vuoden 2019 alussa.

3.2 Hyllyjärjestys

Hyllyjärjestyksellä tarkoitetaan kirjastoaineiston ryhmittelyä ja järjestämistä kirjaston tiloissa oleviin hyllyihin. Yleensä järjestäminen ja käytetyt ryhmittelyt perustuvat kirjastoluokitukseen. Hyllyluokituksen mukaan ryhmitelty aineisto on aakkostettu jokaisessa hyllyluokassa pääkirjauksen mukaan. Suomen yleisissä kirjastoissa hyllyjärjestyksenä käytetään lähes kaikkialla Yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmää (Poroila 2011, 84).

Kirjaston käyttämä luokitusjärjestelmä ja sen mukaisesti laadittu hyllyjärjestys ei ilman luokitusjärjestelmän jonkinasteista tuntemista välttämättä kerro asiakkaalle, miten aineisto on järjestetty kirjastossa hyllyihin. Kirjastotilojen koon vaihtelut, eri asiakasryhmille suunnatut kokoelmat ja aineistomäärien vaihtelut kirjastojen välillä erilaisien hyllyjärjestyksineen saattavat lisätä asiakkaiden hämmennystä. Hyvin suunniteltu kirjastotila, hyllyjen ja istumaryhmien sijoittelu tilassa, selkeät ja ytimekkäät opasteet, ajantasainen kokoelmatietokanta, helposti lähestyttävä henkilökunta ja markkinointi auttavat osaltaan asiakasta hahmottamaan mistä etsitty aineisto löytyy. (Hyman 1982, 70–73; Lovio & Tiihonen 2005, 31, 36, 72.)

Kirjastotilan opasteiden lisäksi hyllyjärjestys ja yksittäisen niteen tai tallenteen oikealle hyllypaikalle ohjaava merkintä tai kokoelmakoodi tulee löytyä kirjaston kokoelmatietokannasta. Kirjaston tietokannassa tehdyn tiedonhaun tuloksena saadaan viitteitä. Viitteen signum eli hyllypaikkamerkintä ohjaa tiedonhakijan hyllypaikalle, josta löytyy viitteen kuvaama ja tiedonhakijan tarvitsema fyysinen dokumentti.

Bibliografisen valvonnan mukaisesti luotu kirjaston tietokanta ja hyllyjärjestyksen mukaan lajiteltu aineistokokoelma täydentävät toisiaan. Asiakkaiden selailtavissa on vain osa hyllyjärjestyksen mukaan järjestetystä kokoelmasta (Hyman 1982, 45). Osa niteistä on hankinnassa, lainassa, odottaa varattuna lainausta tai on muusta syystä poissa lainauskierrosta, esimerkiksi korjattavana tai uudelleen luokitettavana.

Julkaisujen sijaintipaikka kirjaston säilytyshyllyissä voi olla kiinteä tai suhteellinen. Kiinteän tai absoluuttisen paikkajärjestyksen mukaisesti sijoitettu nide tai muu julkaisu sijaitsee samassa säilytyshyllyssä aina samassa paikassa. Julkaisun sijaintipaikka ei muutu. Suhteellinen hyllypaikka puolestaan perustuu aiheen mukaiseen kirjastoluokitukseen. Yhden julkaisun ympärillä sijaitsevat muut julkaisut käsittelevät samaa aihetta, eli julkaisuilla on suhde toisiinsa. Julkaisun sijaintipaikka hyllyssä voi muuttua. (Hyman 1982, 13–14, 39–41; Meriläinen 1984, 24–25.)

Yksi julkaisu voi sijaita vain yhdessä hyllypaikassa. Monia aiheita ja näkökulmia käsittelevän julkaisun pääluokka ei paljasta kaikkea julkaisun sisällöstä. Aineistotietokannassa julkaisun sisältö avautuu sekä asiasanojen että pää- ja lisäluokkien avulla. (Hyman 1982, 45.) Hyllyjen selailu ja tietokantahaut yhdessä käytettyinä kertovat asiakkaalle kokonaisvaltaisemmin, mitä kirjaston kokoelma sisältää ja mistä asiakkaan tarvitsema aineisto on löydettävissä.

Avoimessa kokoelmassa kaikki kirjastoaineisto, niin lainattava kuin ei-lainattava, on asiakkaiden saavutettavissa ja selailtavilla. Osittain avoimessa kokoelmassa osa kirjaston aineistosta ei ole välittömästi asiakkaiden saatavilla. Kokonaan suljetussa kokoelmassa aineisto on asiakkaiden käytettävissä vain kirjaston tietokannan, kortiston tai erilaisten luetteloiden kautta. Suljetun kokoelman kirjastoissa henkilökunta noutaa kokoelmasta asiakkaan tarvitseman aineiston. (McKnight 2002, 4.)

Kartuntajärjestys tai tallennevälineen ja dokumentin koon mukainen hyllyjärjestys ovat tehokkaita ja tilaa säästäviä tapoja järjestää aineisto suljetussa kokoelmassa (Hyman 1982, 56, 116). Asia- ja laajuuksiltaan parempi aineiston järjestäminen ja hyllyjärjestys ovat löydettävyyden ja kokoelman selailun kannalta eduksi avoimen kokoelman kirjastoissa. Laajassa aineistokokoelmassa tarkka hyllyluokitus on käyttökelpoinen ratkaisu. Karkeampi hyllyluokitus tai jokin muu ryhmittely ja looginen menetelmä riittävät pienemmän kokoelman järjestämiseen. (Poroila & Mäkelä 1993, 132–133; Poroila 2011, 83–84.)

Integroidussa hyllyjärjestyksessä kaikki kirjastoaineisto on järjestetty samaan hyllyyn tai hyllyihin riippumatta aineistolajista tai muista erottavista tekijöistä (Hyman 1982, 61–63, 81). Laajoista aiheista, aihepiireistä ja kokonaisuuksista kiinnostuneet hyötyvät integroidusta hyllyjärjestyksestä. Yksityiskohtaisempaa tietoa tai teosta etsivät puolestaan joutunevat hyllyjen selailun sijaan käyttämään tietokantahakuja löytääkseen tarvitsemansa dokumentin tai teoksen. (Hyman 1982, 85–91.)

3.2.1 Hyllyjärjestykseen vaikuttavia tekijöitä

Luetteloinnin ja sisällönkuvailun kautta havaitaan ja löydetään hyllyjärjestykseen vaikuttavia tekijöitä. Julkaisumuodon lisäksi niteen ja sen sisältämän teoksen nimeke, tekijä tai tekijät ja julkaisu-aika määritellään luettelointiprosessissa. Sisällönkuvailun avulla puolestaan selviävät teoksen sisältämät ja käsittelemät aiheet, joita kuvataan asiasanoituksella ja luokituksella.

Musiikkiäänitteet koostuvat joko yhdestä tai useammasta teoksesta (Tastula 2012, 132–134). Useista teoksista koostuvien äänitteiden hyllyluokkana käytettävä primääriluokka ei välttämättä kuvaa kattavasti koko äänitteen sisältöä. Kokoelmaluonteesta johtuen myöskään yhden säveltäjän tai esittäjän koko tuotanto, äänitekoelman kaikki viulusonaatit tai yksi musiikinhistorian aikakausi ei ole löydettävissä selailemalla yhtä hyllyluokkaa.

Kirjastojen hyllyjärjestykseen vaikuttaa osin tai kokonaan myös muita tekijöitä luokituksen lisäksi. Näitä ovat kirjastoaineiston saatavuus, aineiston käyttöä koskevat rajoitukset, eri aineistolajit, ostosten aiheet, aineiston käyttötarkoitus, kohderyhmä tai aika. (Poroila & Mäkelä 1993, 132–133.) Käytännössä kirjastojen hyllyjärjestys muodostuu useamman hyllyjärjestykseen vaikuttavan tekijän yhteissummmana.

Aineistolajin mukaisesti järjestetyssä kokoelmassa esimerkiksi nuotit, CD-äänilevyt, musiikkia käsittelevät kirjat ja lehdet ovat erillisinä ryhminä omissa hyllyissään. Ajan mukaan järjestetty kokoelma erottaa kokoelmaan hankitut uutuudet ja vanhat tai sisällöltään vanhentuneet varastoidut teokset. Tavanomaisesta laina-ajasta poikkeavan laina-ajan omaava aineisto voi olla omana joukkona. Kohderyhmän mukaan lapset, nuoret, aikuiset ja ikääntyneet saavat omat kokoelmat. Käyttötarkoituksen mukaan kirjastoaineistosta on koottu esimerkiksi lukemaan opetteleville, näkövammaisille tai kieltenopiskelijoille omat kokoelmat.

Kirjaston aineistokokoelman käyttöä säätelevät myös rajoitukset. Tekijänoikeudet rajoittavat osin elokuvien kirjastokäyttöä ja lainausmahdollisuutta. Ikärajat vaikuttavat audiovisuaalisen aineiston kuten konsolipelien ja elokuvien katsomiseen ja lainaamiseen. Harvinainen tai arvokkaaksi määritelly aineisto voidaan erottaa omaksi kokoelmaksi. Esimerkiksi paikkakunnan historiaa ja tapahtumia käsittelevistä julkaisuista ja alueella syntyneiden ja vaikuttaneiden tekijöiden teoksista koostuvan kotiseutukokoelman aineistoon voi mahdollisesti tutustua vain kirjaston kotiseutuhuoneessa.

Eri aineistolajit tarvitsevat erilaiset hyllyt säilytykseen. Esimerkiksi kertomakirjallisuuden kirjoille suunniteltu hylly ei sovellu suurikokoisille kirjoille, aikakauslehdille tai äänilevyille. Äänilevyjen säilytyshyllyjen on oltava syvempiä ja välilevyjä on oltava tiheämmin kuin kirjoille tarkoitetussa hyllyissä. Vääränlainen hylly ja väärä säilytysasento voivat vähitellen taivuttaa äänilevyn soittokelvottomaksi (Vihonen 1985, 50).

Laaja aiheryhmittely erottaa faktan ja fiktion eli tietokirjallisuuden ja kaunokirjallisuuden. Aiheen mukaan järjestettynä kootaan omaksi ryhmäkseen esimerkiksi metsästyksen ja kalastukseen liittyvää aineistoa, kaunokirjallisuuden eri genret, kuvakirjoja talvesta tai joulumusiikkia. Aiheen mukaan voidaan ryhmitellä yhteen myös samaa aihetta eri näkökulmista käsitteleviä kirjastoluokkia, esimerkiksi maantiede ja maiden historia tai kirkkomusiikki ja hengellinen populaarimusiikki.

Kokoelman järjestäminen kohderyhmän ja käyttötarkoituksen mukaan havaitaan myös eri kirjastojen välillä. Yleisten kirjastojen palvelut, käyttö ja asiakkaat eroavat oppilaitoskirjastojen ja erikoiskirjastojen palveluista, käyttötarkoituksesta ja asiakkaista. Oppilaitoksen kirjastossa voidaan kursikirjallisuus koota erilliseksi ryhmäksi tai yliopiston tiedekunnilla on oma toimipistekohtainen kirjastokokoelma tutkimuskäyttöön.

Kirjastokimpan muodostavien kirjastojen tai kuntien ja kaupunkien kirjaston eri toimipisteiden sisällä on eroja hyllyjärjestyksessä. Huolimatta yhteisestä kirjastojärjestelmästä ja yhteisesti käytävissä olevasta aineistokokoelmasta eroavat toimipisteiden tilat, asiakkaat ja kokoelmat. Esimerkiksi kirjastoauton kokoelma on suppeampi kuin kiinteistössä sijaitsevan kaupungin pääkirjaston tai vain yksi kirjastokimpan kirjastoista hankkii kokoelmaansa musiikkiaineistoa.

Suomen yleisissä kirjastoissa musiikkiäänitteiden hyllyjärjestykseen vaikutti pitkään seikka, että äänitteitä ei annettu kotilainaan. Äänitteitä kuunneltiin kirjaston tiloissa henkilökunnan toimiessa ”tiskijukkana”. Kirjastossa kuunneltavien musiikkiäänitteiden kirjastoluokituksen tai laajemman aiheen mukaista hyllyjärjestystä ei pidetty tarpeellisena, koska asiakkailla ei välttämättä ollut pääsyä selailemaan levyhyllyjä. Kartuntanumeron mukaisen hyllyjärjestyksen lisäksi levyt voitiin järjestää kierrosnopeuden mukaan (Parviainen 1964, 49; Laine 1972, 121).

Äänitelainauksen yleistyessä kirjastossa kuunneltavat ja kotiin lainattavat äänitteet erotettiin toisistaan, samoin eri tallennemuodot eli äänilevyt, -kasetit ja -nauhat. Hävikin estämiseksi lainattavien tallenteiden äänite voitiin ottaa pois kotelosta, jolloin asiakkaiden selattavana hyllyissä, telineissä

tai lokerikoissa olivat pelkästään äänitteiden kotelot ja kuoret. Kartuntanumeron mukaista järjestystä suositeltiin edelleen (Heino & Rantanen 1978, 87; Hiidenheimo & Vuori 1978, 122).

Kirjastojen musiikkiäänitteiden määrän lisääntyessä käytetyimmäksi hyllyjärjestyksen perustaksi vakiintui kirjastoluokitus. Luokituksen mukainen hyllyjärjestys vaihteli riippuen kirjaston kokoelmaan hankitun aineiston määrästä ja aineiston sisältämistä musiikin eri lajeista. Suuret ja monipuoliset kokoelmat oli helppo järjestää tarkasti luokituksen mukaiseen järjestykseen. Pienemmissä ja suppeammassa kokoelmissa luokitus oli väljempi ja karkeampi, saattaen sisältää luokituksessa tuntemattomia ryhmiä. (Poroila & Mäkelä 1989, 9–10, 24.) Tällaisia ovat esimerkiksi säveltäjäkohtaiset hyllyt, valtioiden mukaiset ryhmittelyt tai integroitu musiikkiaineiston aiheen mukaisesti järjestettynä (Poroila & Mäkelä 1993, 133).

3.2.2 Raahen pääkirjaston musiikkiaineiston hyllyjärjestys

Raahen pääkirjastossa musiikkiaineisto oli aluksi vain osin avoimessa kokoelmassa. Asiakkaiden ulottuvilla olivat musiikkia käsittelevä kirjallisuus, musiikkilehdet ja nuottiaineisto. Kirjaston äänilevyt olivat kartuntanumeron mukaan järjestettyinä asiointitiskin takana. Äänilevyjä ei lainattu, ne olivat vain kirjastossa kuunneltavissa. Musiikkiaineistosta oli laadittu sekä pääkirjauksen että kirjastoluokan mukainen kortisto. Musiikkitalenteista oli myös aiheenmukaisia ja aakkosellisia luetteloita, joista asiakas valitsi haluamansa äänitteen kuunneltavaksi.

Äänitelainaukseen siirryttäessä vain osa äänilevykokoelmasta siirtyi lainattavaksi. Lainattavat äänilevyt oli järjestetty hyllyihin karkean luokituksen mukaisesti ja hyllyluokassa pääsanana aakkostettuina. CD-äänilevyjen hyllyjärjestys oli tarkempi. Populaarimusiikin CD-äänilevyissä erotettiin kotimaiset artistit ja esiintyjät ulkomaisista esiintyjistä. Lisäksi taidemusiikissa yhdistettiin muutamia soitinnuksen mukaisia luokkia. Esimerkiksi pianokonsertot (78.5561) ja yhdelle tai useammalle pianolle sävellettyä soitinmusiikkia (78.61) sisältävät äänitteet löytyivät samasta hyllyluokasta pääkirjauksen mukaan aakkostettuna. CD-äänilevyjen tyhjät kotelot olivat asiakkaitten selattavissa ja levyt lisättiin lainaustapahtuman aikana säilytyslaatikoista koteloihin.

Nykyään Raahen kaupunginkirjaston lähes kaikki musiikkiaineisto on lainattavissa, myös musiikkiäänitteet. Ainoastaan kotiseutukokoelman ja käsikirjaston musiikkiaineistoa ei anneta lainaan. Hyl-

lyjärjestyksen perustana ovat musiikin tallennemuoto ja Yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmä. Musiikkikirjat, nuotit, av-tallenteet ja äänitteet sijaitsevat eri hyllyissä luokitusjärjestelmän mukaan järjestettynä ja hyllyluokassaan pääsanan mukaan aakkostettuna. Muista musiikkitalenteista poiketen kaikki äänilevyt on sijoitettu varastoon.

Oppaina hyllyjärjestykseen toimivat säilytyshyllyjen päätykyltit ja hyllytasojen reunakyltit. Yksittäisen niteen tai tallenteen sijainti selviää OUTI-verkkokirjaston saatavuustiedoista sijaintikirjaston ja hyllypaikka-merkinnän avulla. Erillinen kokoelma, kuten joulu, isotekstiset teokset tai romantiikka, ilmaistaan verkkokirjaston saatavuustiedoissa sanallisesti. Aineistossa kokoelma voidaan sanan lisäksi ilmaista kuvasympoleilla tai väritarroilla. Edellisten lisäksi on etenkin musiikin osalta tarkistettava etsittävän tallenteen julkaisumuoto, sillä pelkkä signum, esimerkiksi MUS 78.541 SIB, ohjaa sekä nuottijulkaisun, ääniteen, av-tallenteen, kausijulkaisun ja kirjan hyllypaikkaan.

Lehtisalissa sijaitsevat musiikkilehdet ovat omana ryhmänään erillään muista aikakauslehdistä julkaisun nimen mukaan aakkostettuna. Lehtiä säilytetään vuosikerroittain lehtikoteloissa. Käsikirjaston aineisto on järjestetty YKL:n pääluokkien mukaan ja hyllyluokan sisällä pääkirjauksen mukaan aakkosissa. Avoimessa varastossa sijaitseva musiikkiaineisto on järjestetty materiaalin mukaan. Äänilevyt, nuotit, kirjat, C-kasetit ja CD-äänilevyt ovat omina ryhminään. Ainoastaan äänilevyt on järjestetty karkeasti kirjastoluokituksen mukaan, muu varaston musiikkiaineisto on aakkostettu pääsanan mukaan.

Aiheen ja käyttötarkoituksen mukaan muusta musiikkiaineistosta on pääkirjastossa erotettu kaksi kokoelmaa eli joulu- ja hämmusiikki. Nuottijulkaisuissa suosittujen soittimien soitonoppaat on erotettu omiksi hyllyryhmiksi. Aika on huomioitu järjestyksen perusteeksi musiikkiaineiston uutuuksia esittelevässä hyllyssä ja tänään palautetut -hyllyssä. Lastenmusiikkia ja -lauluja sisältävät äänitteet, nuotit ja av-tallenteet on sijoitettu telineeseen ja hyllykköön vierekkäin perusteena kohde-ryhmä. Edellisten lisäksi kirjaston musiikkikokoelmaa ja sisältöä avataan järjestämällä määräaika-isiä näyttelyitä. Musiikkiaineistoa esitellään erikseen tai yhdessä muun kirjastoaineiston ohessa, esimerkiksi vuotuisjuhlien, paikkakunnalla järjestettävien musiikkitapahtumien esiintyjien julkaisuja, merkkipäivää viettävien säveltäjien tai musiikin lajeja esittelevillä näyttelyillä.

4 MUSIIKINHISTORIAN KAUDET TAIDEMUSIIKISSA

Yksinkertaistaen voidaan todeta, että taidemusiikki ei ole populaarimusiikkia eikä etnomusiikkia. Arkikielessä taidemusiikista käytetään myös ilmaisuja klassinen musiikki, konserttimusiikki tai vakava musiikki. Länsimaisen taidemusiikin historian eri ajanjaksojen tarkkoja alku- ja loppumisajan kohtia ei voida yksiselitteisesti määritellä. Musiikin historian aikakaudet ja taidemusiikin tyyliuutaukset esiintyivät usein rinnakkain (liite 1). Seuraavat kappaleet esittelevät lyhyesti länsimaisen taidemusiikin historiaa. Selkeyden vuoksi valtioista ja maantieteellisistä alueista käytetään nykyisiä nimimuotoja.

4.1 Antiikin musiikki

Länsimaisen sivistyksen ja kulttuurin juuret pohjautuvat antiikin Kreikan ja Rooman perintöön. Tietomme antiikin ja muiden vanhojen kulttuurien musiikista perustuvat kultakin aikakaudelta säilyneisiin kirjoitettuihin teksteihin ja esineistöön. Kirjoitettuun muotoon tallennettuja musiikkiteoksia tai niiden katkelmia on säilynyt hyvin vähän. (Reese 1941, 11, 17–19, 48–49; Barker 1990, 45.)

Antiikin Kreikan aikana musiikki, lyriikka ja draama liittyivät kiinteästi yhteen. Musiikki säesti ja kuvitti niin uskonnollisia ja maallisia runoesityksiä, tekstejä, näytelmiä ja tansseja kuin arkipäivän askareita. (Reese 1941, 13–14; McKinnon 1990b, 3, 7.) Laulu- ja musiikkifestivaalit olivat suosittuja, samoin musiikkikilpailut (Grout & Palisca 1988, 4; Barker 1990, 47–52). Soittimista arvostetuimmat olivat näppäilysoittimet lyyra ja kithara sekä puhallinsoitin aulos (Reese 1941, 17; Grout & Palisca 1988).

Antiikin Rooman kulttuuri perustui kreikkalaiseen kulttuuriin. Sivistynyt ja oppinut ihminen tunsikin musiikkia tai vähintäänkin musiikkitermistöä. Myös roomalaisilla musiikki oli kiinteä osa uskonnollisia juhlia, kilpailuja, teatteriesityksiä ja muita huvitapahtumia, arkista elämää ja yksityistilaisuuksia, sotaretkiä ja valtiollisia tapahtumia. Roomalaiset suosivat erityisesti puhallinsoittimia. Voimakasäänisiä hydraulis-vesiurkuja käytettiin muun muassa sirkusnäytöksissä. (Reese 1941, 15, 51–52; Grout & Palisca 1988, 23; McKinnon 1990b, 7.)

Huolimatta säilyneiden musiikkidokumenttien vähäisestä määrästä on antiikin aikakausi vaikuttanut huomattavasti myöhempään länsimaiseen musiikkiin ja kulttuuriin. Ajan historialliset tapahtumat, aikakaudelta säilyneet rakennukset, esineet ja kirjalliset lähteet, ajatukset, teoriat ja ideat, mytologia ja kertomukset ovat innostaneet ja inspiroineet musiikintekijöitä kautta vuosisatojen.

Länsimaisen taidemusiikin historia on paljolti myös kirkkomusiikin historiaa. Grout ja Palisca (1988, 2) mainitsevat kristillisen kirkkomusiikin länsimaisen taidemusiikin historian ja kehityksen alkupiteeksi. Kristinuskoa välittävä alkukirkko halusi erottua selkeästi muista aikakauden uskonnoista. Tätä eroa korostettiin myös musiikin avulla. Musiikki ymmärrettiin uskonnon palvelijaksi, joten pakanallisena ja syntisenä pidetystä soitinmusiikista luovuttiin kirkon piirissä lähes kokonaan. Laulun ja laulamisen, esimerkiksi psalmi- ja hymnilaulujen, katsottiin välittävän parhaiten kuulijoille Jumalan sanaa. (Grout & Palisca 1988, 25, 34–35; McKinnon 1990a, 81.)

4.2 Keskiaika

Kristinuskon levitessä muodostui kirkon sisällä alueellisia ja opillisia eroja, jotka näkyivät myös kirkkomusiikissa. Musiikkia muokkasivat paikalliset kulttuurit ja kielet. Muun muassa bysanttilainen, armenialainen, kreikkalainen, gallikaaninen, mozarabialainen ja koptilainen suuntaus loivat oman liturgian ja musiikkikäytännön. Opillisista näkemyseroista huolimatta suuntausten välillä tapahtui musiikkivaihtoa. Esimerkiksi psalmodian eli psalmilaulun antifonaalinen laulutyylisi saapui idästä länteen, vaikuttaen ensin ambrosianiseen musiikkisuuntaukseen ja hyväksyttiin lopulta käytäntöön läntisen kirkon keskuksiksi muodostuneessa Roomassa. (Reese 1941, 57–113, McKinnon 1990a, 79.)

Roomalaiskatollisen kirkon musiikkia ja esityskäytäntöä opittiin roomalaisen Schola Cantorumin lisäksi Euroopan luostareissa. Musiikin teoreettisempia opintoja oli tarjolla katedraalikouluissa ja yliopistoissa. (Grout & Palisca 1988, 75.) Nykyisen nuottikirjoituksen edeltäjä neumikirjoitus mahdollisti 800-luvulla kirkollisten ja maallisten sävellysten tallentamisen ja esittämisen yhtenäisen käytännön mukaan (Grout & Palisca 1988, 52–53; Hiley 1990, 120–122). Musiikkiteosten esityskohdainen improvisaatio vanhojen sävelten pohjalta väheni ja teosten säveltäminen etukäteen ennen esitystä yleistyi. Yksiäänisen gregoriaanisen laulun lisäksi kirkkomusiikkia esitettiin moniäänisenä organum-laulukäytännöllä 800-luvulta lähtien. (Reese 1941, 253; Grout & Palisca 1988, 97–99, 103.)

Minstrelit eli kiertelevät laulajat ja jonglöörit viihdyttivät lauluilla, tarinoilla ja tempuillaan keskiajan kylissä ja linnoissa. Vaganttien eli kiertelevien opiskelijoiden latinankieliset ja usein satiiriset laulut ovat ensimmäisiä maallisen musiikin muistiinmerkittyjä lauluja. Provençalaiset trubaduurit ja pohjoisranskalaiset truveerit olivat aluksi yläluokasta ja myöhemmin oppineesta keskiluokasta lähtöisin olevia ritarirunoudesta ja rakkauslauluista tunnettuja runoilijoita ja lauluntekijöitä 1000-luvun loppupuolelta 1400-luvun loppuun. Vastaavasti minnelaulajat olivat 1100–1200-lukujen saksalaisia ritarmuusikoita ja mestarilaulajat oppineita kauppiaita ja käsityöläisiä 1300- ja 1400-luvuilla. (Reese 1941, 200, 205, 231–232, 376–378; Grout & Palisca 1988, 82–86, 89–91.)

Sekä maallisen että erityisesti hengellisen musiikin esittämisessä laulu oli tärkein. Täysin soitettua eli instrumentaalimusiikkia esitettiin hyvin vähän. Soittimia käytettiin laulun säestämiseen ja erityisesti tanssien säestyksenä. Soittimella voitiin korvata myös yksi ääni moniäänisessä laulussa. (Reese 1941, 312; Grout & Palisca 1988, 91, 168; Long 1990, 256–257.) Suosittuja soittimia olivat positiivi- ja portatiiviurut, kampiliira, harppu, psalteri, dulcimer, luuttu, tamburiini, fiideli ja erilaiset kellot ja symbaalit, rummut ja puhallinsoittimet kuten skalmieja, nokkahuilu ja säkkipilli (Reese 1941, 326–329, 383–386, 407–409; Grout & Palisca 1988, 91–92).

Moniäänisyyden eli polyfonian myötä kehittyi uusia sävellystyyppejä, esimerkiksi conductus, motetti ja madrigaali. Nämä musiikkiteokset olivat kaksi-, kolme- tai neliäänisiä lauluja, joista yksi ääni voitiin korvata soittimella. Conductuksen ominaispiirteitä olivat hengelliset tai vakavat maalliset runomittaiset latinankieliset sanoitukset. Vanhan sävelmän sijaan tenoriääninä käytettiin uutta sävelmää. Madrigaalien sanoituksena oli maallisia aiheita käsittelevä runo. Motetti oli alun perin hengellinen sävelmä, joka myöhemmin kuvasi myös maallisia aiheita. Monimutkaisimmissa teoksissa jokainen laulaja lauloi omaa tekstiä joko kansankielellä, latinaksi tai yhtäaikaaisesti molemmilla kielillä. Motetti oli ajan musiikkioppineiden säveltäjien mestarinäyte. (Grout & Palisca 1988, 118–129, 152, 182–183; Gushee 1990, 166.)

4.3 Renessanssi

Musiikkielämän maallistuminen alkoi renessanssin aikana. Musiikista tuli osa jokapäiväistä elämää ja sen esittämisestä ja kuuntelemisesta oli lupa nauttia. Kirkon lisäksi taiteita suosivat hallitsijat ja varakkaat aateliset tarjoten säveltäjille ja muusikoille työtä hoveissaan. (Grout & Palisca 1988, 205–207.) Hengellisen ja maallisen musiikin raja oli häilyvä. Kappalien kuorot ja urkurit esiintyivät hovin

tilaisuuksissa ja hovimuusikot puolestaan kirkollisissa juhlissa ja tilaisuuksissa (Picker 1989, 216–217).

Musiikkielämä kansainvälistyi ja kansalliset musiikkityylit ja -suuntaukset alkoivat kehittyä. Renessanssiajan alkupuolella alankomaalaiset, belgialaiset ja ranskalaiset muusikot, laulajat ja säveltäjät olivat kysytyjä ja arvostettuja musiikin ammattilaisia. 1500-luvun loppupuolelta lähtien Italiasta tuli muusikoiden ja säveltäjien suurmaa ja musiikkielämän esikuva, jonne muualta Euroopasta tultiin opiskelemaan. (Reese 1978, 184, 380; Grout & Palisca 1988, 207, 248; Fenlon 1989, 61–62; Forney 1989, 366–367.)

Musiikki oli arvostettu osa hovielämää, julkisia seremonioita, sosiaalista kanssakäymistä ja itsensä kehittämistä (Dobbins 1989, 200–204; Fenlon 1989, 13, 30–31; Picker 1989, 217–218). Musiikkia opiskeltiin yliopistojen ja kirkon oppilaitosten lisäksi yksityisesti ja harrastuspohjalta. Yksityisopettajina toimivat hovien ja aatelin palkkamaat muusikot ja säveltäjät (Picker 1989, 217). Musiikista kiinnostuneet varakkaat harrastajat perustivat yhdistyksiä, seuroja, veljeskuntia ja oppilaitoksia edistämään musiikkiharrastusta, opiskelua ja kokoontumispaikoiksi musisointia varten (Fenlon 1989, 42–47; Gattuso 1989, 288–293).

Kirjapainotaidon kehittymisen myötä musiikkia käsittelevää kirjallisuutta ja nuotinnettuja sävellyksiä painettiin ja julkaistiin kysynnän kasvaessa. Painettujen nuottien etuina käsin kopioituihin oli edullisuus ja virheiden väheneminen. Yhtä nuotinnosta oli myytävänä useampi kappale, joten uusien sävellysten saatavuus lisääntyi ympäri Eurooppaa. (Grout & Palisca 1988, 207–210; Fenlon 1989, 48–49.)

Kirkkomusiikkia mullisti reformaatio, jonka myötä luterilainen, kalvinistinen ja anglikaaninen kirkko loivat omat musiikkitraditionsa. Jumalanpalveluksen tekstit ja kulku laadittiin osallistujille ymmärrettävämmäksi. Seurakunta osallistui laulamalla jumalanpalveluksen musiikin esittämiseen. (Reese 1978, 676; Leaver 1989, 267.) Trenton kirkolliskokous puolestaan totesi, että roomalaiskatolisen messun tulee selkeyttämällä ja karsimalla liialliset maalliset elementit ylentää kuulijan mieltä (Fenlon 1989, 54–55).

Maallisessa laulumusiikissa tekstin merkitys korostui. Musiikin tuli noudattaa tekstin ja puheen rytmiä ja tavuja. (Grout & Palisca 1988, 205; Fenlon 1989, 8–9.) Italiassa frottola edusti rakkaus- ja satiirisanoituksin maallista musiikkia, samoin kevyemmät villanella, canzonetta ja balleto. Laudan

teksti oli hengellinen, mutta sävel usein maallisesta laulusta peräisin. Ranskassa ja flaamilaisilla alueilla suosittuja olivat chansonit, Saksassa liedit, Espanjassa villancio ja Englannissa vastaavasti ballet, balladi, carol ja air. (Reese 1978, 443–447, 612, 766–767; Grout & Palisca 1988, 248–256, 275, 280, 283–284.) 1500-luvun Italiassa madrigaali oli tärkeintä maallista vokaalimusiikkia. Madrigaalisävellyksen lähtökohtana oli usein kuuluisan runoilijan runo ja taidokas musiikki korosti ja kuvitti tekstiä. Vuosituhannen loppupuolella madrigaalisäveltäminen kukoisti Englannissa. (Grout & Palisca 1988, 260–262, 279–282.)

Laulumusiikin ohella soitin- eli instrumentaalimusiikin suosio kasvoi. Kirkkomusiikissa renessanssiajan tärkein soitin oli urut ja maallisen musiikin puolella luuttu. Suosittuja olivat erilaiset puhallinsoittimet, esimerkiksi skalmeija, nokkahuilu, krumhorn tai sinkki, ja jousisoittimissa lira da braccio, viola da gamba, viulu ja viola da bracciot. Muita paljon käytettyjä soittimia olivat vihuela, orfaron, virginaali ja spinetti. Soolosoittimille ja soitinyhtyeille sävellettiin muun muassa canzoneja, toccattoja, riccareita, fantasioita sekä sovituksia laulumusiikista ja erilaisia tansseja, kuten pavana, galliard, saltarello, allemande ja courante. (Reese 1978, 176–177, 520–526, 620, 850; Grout & Palisca 1988, 284–304.)

Uutta ja vanhaa musiikkia kuultiin dramatisoiduissa tapahtumissa, näytelmissä ja kulkueissa. Hengellistä ja vakavampaa musiikkia ja lauluja esitettiin uskonnollisia tapahtumia kuvaavissa moraali-, mysteeri-, ja ihmenäytelmissä. Ilveileviä ja satiirisia kappaleita esitettiin karnevaaliaikaan ja naamionäytelmissä hoveissa. Kevyempää ja viihteellisempää musiikkia esitettiin näytelmien väliaikaviihteenä. Näytelmissä esitetty musiikki toimi tunnelmien luojana ja juonen kuljettajana. (Reese 1978, 150–152, 167–171, 876–883; Dobbins 1989, 204; Fenlon 1989, 43.)

4.4 Barokki

Uudet ajatukset, musiikin teoriat ja käytännöt lähtivät liikkeelle 1500-luvun lopun Italiasta ja levisivät 1600-luvulla ympäri Eurooppaa. Musiikkia sävellettiin sopimuksesta tai tilauksesta, kohdeyleisö, esitystilaisuus ja teoksen tilaajan toiveet huomioiden, joko soolosoittimelle, soitinryhmälle tai määrätylle esityskokoonpanolle. Uuden ajattelun ja *seconda prattica* eli *stile moderno* -käytännön mukaan teksti oli sävellyksen tärkein osa. Musiikki korosti laulettavan tekstin sanoja, myötäili kielikuvia ja sanojen välittämiä mielen ja sielun yleisiä tunnetiloja, affekteja. *Basso continuo* säesti

laulettua melodiaa, soolosoitinta tai soolosoittimia. Sävellyksen nuotinnos oli perusta ja pohja esitykselle. Esitystilanteessa improvisointi, muuntelu ja korukuvioiden käyttö olivat kirjoittamattomia käytäntöjä ammattitaitoiselle ja taitavalle laulajalle ja soittajalle. (Bukofzer 1978, 3–5, 16, 26–29, 371–376, 381–382, 408–411; Grout & Palisca 1988, 347–355, 465–467.)

Musiikinteoriassa sävellykset jaettiin kirkkomusiikkiin, teatterimusiikkiin ja kamari- tai konserttimusiikkiin. Käytössä oli myös jakoja kansallisiin ja musiikin käyttötarkoituksen mukaisiin tyyleihin. Käyttötarkoituksen mukaan musiikki lajiteltiin niin musiikin funktion kuin sävellysmuotojen tai niissä käytettyjen sävellystekniikoiden perusteella. Tärkeimmät barokin kansalliset suuntaukset luotiin Italian lisäksi Ranskassa ja Saksassa. Omaleimaista musiikkia sävellettiin myös Englannissa ja Espanjassa, mutta siirtomaissa esitetty taidemusiikki oli lähes kokonaan tuontitavaraa emämaasta. (Bukofzer 1978, 174–179, 390–391; Grout & Palisca 1988, 347–350.)

Musiikkiteosten nuotinnosten kopioinnin, soitin- ja laulusävellysten kuuntelun sekä esiintymisharjoittelun avulla tapahtuva musiikinopetus alkoi varhaisessa iässä mestarin ohjauksessa tai konserttoriossa. Ammattimuusikoita, laulajia ja säveltäjiä työllistivät kuninkaalliset, aateli, papisto ja rikkaat kauppiat. Säännöllisemmän palkkatulon ja erilaisia etuisuuksia tarjosivat vapaakaupunkien virat. Muusikoita ja laulajia palkattiin suosistusten, koe-esiintymisten, kokeiden ja osin lahjonnankin kautta. Muiden ammattikuntien tavoin muusikot ja laulajat olivat järjestäytyneen jäseniensä oikeuksia ja ammattialaa valvoviin ja koulutusta tarjoaviin kiltoihin ja järjestöihin. Yhteiskunnalliselta asemaltaan he olivat joko palvelijoita tai ammatinharjoittajia. (Bukofzer 1978, 400–407.)

Musiikkikoulutuksen sekä muusikoiden ja laulajien, erityisesti kastraattilaulajien, johtava maa oli Italia. Viuluperheen parhaimmat soittimet rakennettiin myös Italiassa. Manner-Euroopan pohjoisosissa valmistettiin parhaimmat urut ja cembalot. Nuottien ja laajojen sävelmäkokoelmien painaminen ja kustantaminen kehittyi kannattavaksi toimialaksi. Näiden lisäksi julkaistiin soitonoppaita sekä musiikin teoriaa ja säveltämistä käsitteleviä teoksia. Säveltäjille maksettiin mahdollisesti vain pieniä palkkioita, sillä tekijänoikeuksien ja kustannusalan etiikan puuttuessa kopiointi ja plagiointi kukoistivat. Toisaalta säveltäjät käyttivät yleisesti uudelleen muokaten omia aiempia teoksiaan sekä lainasivat, muokkasivat ja muuntelivat toisten säveltäjien teoksia ja sävelmäpätkiä vastataksaan kysyntään, jota uusien sävellysten ja musiikkiteosten jatkuva tarve loi. (Bukofzer 1978, 29, 344–345, 370–371, 374–376, 407–411; Grout & Palisca 1988, 483, 536–537.)

Laulusävellyksissä vaikuttivat monodia ja tekstin säkeistorakenne. Monodiassa sävellyksen melodiaa esittää lauluääni tai -äänit ja soittimilla on säestävä rooli laulun taustana. Entisen kokonaan läpisävelletyn melodian sijaan sävellettiin melodia yhden säkeistön mittaiseksi ja sama melodia toistui, mahdollisesti pienin muunnelmin, laulutekstin joka säkeistössä. Lukuisten erilaisten yhdelle tai kahdelle laulajalle sävellettyjen kappaleiden, kuten soolomadrigaalien, canzonettien, aarioiden, kaanonien ja air de courien lisäksi sävellettiin useamman laulajan tai kuoron esitettäväksi muun muassa serenatoja, oratoriota ja hengellisiä tai maallisia kantaatteja. Kirkkomusiikissa sävellettiin jumalanpalveluksissa käytettyä musiikkia kuten virsiä, motetteja, anthemeja, messuja, kirkkokonserttoja ja passioita. (Bukofzer 1978, 25–26, 64–70, 78–104, 145, 198–203, 268–270; Grout & Palisca 1988, 371–386, 419–440.)

Barokin uusi vokaalisävellystyyppi oli ooppera. Italiasta muualle Eurooppaan levinnyt näyttämömusiikin laji sisälsi draamallisen laulun, musiikin ja tanssin lisäksi tehosteita, näyttäviä pukuja ja asusteita, mekaanisesti liikuteltavia kulisseeja ja mahtipontisia lavasteita. Italiaksi tai muilla kielillä esitetty oopperasävellyks koostui säestetyistä aarioista ja duetoista, juonta ja tapahtumia kuvaavista resitaatiiveista, kuorokohtauksista sekä soitinmusiikista. Oopperahahmon tunteita ja sieluntiloja kuvaavista aarioista muodostui laulajan taidonnäytteitä. Koomiseen ja vakavaan suuntaukseen jakaantuneet kalliit oopperaspektaakkelit olivat myös ensimmäisiä pääsymaksullisia musiikkitapahtumia. (Bukofzer 1978, 55–64, 101–104, 118–120, 239–245, 394–400; Grout & Palisca 1988, 355–371, 405–419.)

Yhdelle instrumentille sävellettiin barokin aikana muun muassa canzoneja, toccatoja, fantasiaa, preludeja, fuugia, variaatioita eli muunnelmia, tombeaut kuolleiden merkkihenkilöiden muistoksi, koraaleita, soolosoatteja ja useammasta kappaleesta koostuvia sarjoja. Esimerkiksi saksalainen tanssisarja koostui neljästä perustanssista allemandesta, courantesta, sarabandesta ja giguesta, joiden lisäksi sarjaan voitiin yhdistää vaihteleva määrä muita tansseja. Soolokappaleiden soittimina olivat usein miten urut, cembalo, kavikordi, viulu ja luuttu. Muita barokkiajan suosittuja soittimia olivat nokkahuilu, traverso, oboe, fagotti, chalumeau, kornetti, barokkitrumpetti ja patarummut, virginaali, spinetti, viola da gamba, sello, violone, viola d'amore, teorbi ja kitara. (Bukofzer 1978, 18, 43–55, 104, 164–174, 190–192, 405–406; Grout & Palisca 1988, 387–398, 444–458, 468–470.)

Yhtymusiikissa kamari- ja orkesterimusiikki erottuivat 1600-luvun lopulla. Kamarimusiikissa sävellyksen yhtä ääntä soittaa yksi soitin, mutta orkesterimusiikissa yhtä ääntä soittaa useampi soitin. Kamarimusiikkia esitettiin viihdykkeenä, taustamusiikkina juhlissa, sosiaalisissa tapahtumissa ja

musiikin harrastajien kesken järjestetyissä yksityiskonserteissa. Yhtyeille ja orkestereille sävellettiin erilaisia sonaatteja, sinfonioita, tansseista koostuvia orkesterisarjoja ja konserttoja. Sonaatissa yksi tai useampi soolosoitin soittaa basso continuo -säestyksellä. Continuo muodostui usein miten yhdestä tai kahdesta matalaäänisestä sointusoittimesta. Suosituissa triosonaateissa soittimia olikin yhteensä neljä, esimerkiksi kaksi viulua, luuttu ja cembalo. Soolosoitinryhmän ja orkesterin, yleensä jousiorkesterin, yhteissoitto vuorottelevat concerto grosso -sävellyksessä ja soolokonsertossa yksi soolosoitin esiintyy orkesterin säestyksellä. Sinfoniaksi nimitettiin barokin aikana lähinnä suurten vokaalisävellysten alku- tai välisoittoa. (Bukofzer 1978, 18, 43–55, 147, 222–239, 400–403; Grout & Palisca 1988, 414, 444, 458–461, 467–474.)

4.5 Klassismi

Klassismin aikakaudella musiikilta ja sävellyksiltä vaadittiin luonnollisuutta ja järkevyyttä sekä yksinkertaisempaa ja selkeämpää rakennetta. Usein taustamusiikkina soineen musiikin tuli olla viihdyttävää ja mieltä ylentävää valistuksen ja klassismin aatteiden hengessä. Yleisten tunnetilojen kuvaamisen sijaan musiikin tuli aiheuttaa kuulijassa sopiva määrä liikutusta ja tunnereaktio. Musiikin kieli oli kansainvälistä, joten ajan sävellysooppien ja periaatteiden mukaisesti laadittua musiikkia kuultiin niin Lontoossa, Pariisissa, Venetsiassa, Wienissä, Pietarissa kuin Tukholmassakin. Monet säveltäjät, laulajat, muusikot ja tanssijat liikkuvat ympäri Eurooppaa kiertävien seurueiden mukana tai hallitsijoiden, aatelin, kirkon ja konserttijärjestäjien vakituisesti tai väliaikaisesti palkkaamina. (Grout & Palisca 1988, 541–548; Rushton 1992; 20–27, 184–185.)

Hallitsijoiden, aatelin ja yläluokan lisäksi kulttuuria kuluttivat ja musiikista nauttivat muutkin yhteiskuntaluokat, erityisesti vaurastuva porvaristo ja keskiluokka. Mesenaattien ja hyväntekijöiden tuki säveltäjille, muusikoille ja laulajille väheni. Uusina tulonlähteenä musiikin ammattilaisille olivat yksityiskonserttien lisäksi kaikille avoimet ja maksulliset konsertit ja konserttisarjat, musiikin säveltäminen ja julkaisutoiminta sekä yksityisoppilaiden soiton- ja laulunopetus. Uusien sävellysten ja ai-lahtelevaa muotia mukailevien musiikkikappaleiden ohella saatettiin esittää vanhaa musiikkia. Klassismin kaudella tällä tarkoitettiin noin kaksikymmentä vuotta aiemmin sävellettyä musiikkia. (Grout & Palisca 1988, 545–546, 562, 636; Weber 1989, 307–322; Rushton 1992, 11–12, 83–88, 184–185.)

Sävellykset laadittiin edelleen huomioiden kohdeyleisö, esiintyjät ja tilaisuus. Säveltäjien toivottiin ottavan huomioon myös musiikkia esittävien ja opiskelevien ammattilaisten, amatöörien, oppilaiden ja kotona musisoivien taitotaso. Kirjallisuutta musiikista, soitonoppaita, harjoitussävelmiä ja moninaisia vakavan ja kevyemmän taidemusiikin sävelmäkokoelmia julkaistiin yksittäisinä nuotteina, sarjoina ja kausijulkaisuina. Tulevia esiintymisiä ja musiikkitilaisuuksia markkinoitiin sanoma- ja aikakauslehdissä. Jälkikäteen konserteista ja esiintymisistä kirjoitettiin selostuksia, arvosteluita, kritiikkiä ja mielipidekirjoituksia. (Grout & Palisca 1988, 562, 594–595, 608–609; Weber 1989, 297–298, 307; Rushton 1992, 16–18, 87–88.)

Klassismin muodikkainta ja menestyneintä vokaalimusiikkia oli ooppera. Vakavan oopperan eli opera serian aiheet ja juonet löytyivät antiikin mytologiasta ja vanhoista sankaritarinoista. Kevyemmän ja koomisen opera buffan aiheet käsittelivät puolestaan arkielämän tapahtumia, juonitteluita ja ihmiskohtaloita. Yhä tanssia sisältävän oopperan librettoa eli käsikirjoitusta kierrätettiin usein uusin sävelin. Säveltäjä ja sävellys vaihtuivat, mutta aihe, juoni ja sanoitus pysyivät samana. Opera serian esityskieli oli italia, mutta opera buffa esitettiin kansankielellä. Kevyessä oopperassa tai laulunäytelmässä, kuten englantilaisessa balladioopperassa tai saksalaisessa Singspielissä, resitatiivi voitiin korvata puheroolilla. (Grout & Palisca 1988, 566–577; Rushton 1992, 37–82.)

Katollisen kirkon käyttöön sävellettiin edelleen paljon messuissa käytettyä musiikkia, mutta protestanttisen kirkkomusiikin luominen ei enää innoittanut säveltäjiä samoin kuin barokin aikakaudella. Kamari- ja orkesterimusiikissa sävellettiin muun muassa kaksi- tai kolmiosaisia sonaatteja, konserttoja, variaatioita eli muunnelmia, divertimentoja, etydejä ja kappaleita kahdelle, kolmelle tai neljälle soittimelle. Concerto grossoja vastasivat sinfonia concertantet. Klassismin aikana kehittyneitä uutuuksia olivat jousikvartetto ja opera serian alkusoitosta kehittynyt kolme- tai neliosainen sinfonia. (Grout & Palisca 1988, 548–565, 578–580; Rushton 1992, 108–130.)

Aikakauden orkesterissa oli keskimäärin 20–35 soittajaa ja soitinkokoonpano muodostui suurimmalta osin jousi- ja puhallinsoittimista. Lisäksi mukana oli lyömäsoittimia ja orkesterin johtaja soitti usein kosketinsoitinta. Kaksi viulua, alttoviulu ja sello muodostivat jousikvartetin. Uusi soitin oli fortepiano, joka muodikkaana ja suosittuna soittimena hankittiin moneen varakkaaseen kotiin. (Grout & Palisca 1988, 564; Rushton 1992, 88–95.)

4.6 Romantiikka

Järjen ja järjestyksen sijaan yliluonnollinen, tuntematon, ihmismielen mysteerit ja tunteet, mystiikka, eksotiikka sekä vapaa, villi ja kahlitsematon luonto kiehtoivat ja inspiroivat romantiikan aikakauden taiteilijoita. Muut taidemuodot, erityisesti runous, vaikuttivat säveltäjiin ja musiikkiin. Antiikin sijaan taiteilijoiden kiinnostus kohdistui keskiaikaan ja kansanperinteeseen. Romantiikan aikana kiinnostuttiin menneiden vuosisatojen säveltäjistä ja heidän teoksiaan esitettiin konserteissa ja julkaistiin uusina nuotinnoksina. Uusien tilaustöiden ohella säveltäjät loivat ja työstivät uusia teoksia myös tulevaa yleisöä ajatellen. (Einstein 1980, 15–31, 40–59; Grout & Palisca 1988, 656–665.)

Nationalismin innoittamaa omaleimaista musiikkia sävellettiin vastareaktiona Ranskan, Italian ja Saksan vaikutusvaltaisille ja vahvoille musiikkikulttuureille. Kansallisromanttiset sävellykset muun muassa Venäjällä, Tšekissä ja Pohjoismaissa saivat vaikutteita ja ideoita säveltäjien omista kansallisista kulttuureista, musiikista ja kielestä. 1800-luvun lopulla impressionismi avasi myös taide-musiikissa tietä 1900-luvun modernille musiikille. (Einstein 1980, 18–19, 40–41, 59–64, 293–333; Grout & Palisca 1988, 664, 771–801.)

Säveltäjän ja muusikon ammatit eriytyivät, sillä virkaan kiinnitetyiltä ammattimuusikoilta ei enää edellytetty sävellystuotantoa. Muusikon tai säveltäjän ammatti ei välttämättä enää periytynyt suvussa. Yhteiskunnallisten muutosten, yksityisten orkesterien ja mesenaattien vähentyessä muusikot ja säveltäjät työskentelivät usein taloudellista vakautta tuovan päivätyön ohessa. Kuuluisten soitinvirtuoosien, ahkerasti konsertoivien orkestereiden ja laajoja yleisöjä tavoittelevien sävellysten vastakohtana oli yksilö. Säveltäminen ja sävellykset nähtiin säveltäjän yksilöllisen ilmaisun ja taiteellisen kehittymisen välineenä ja tuloksena. Säveltäjät ja esiintyjät saattoivat erikoistua yhteen musiikin lajiin tai soittimeen, esimerkiksi oopperasäveltäjäksi tai pianomusiikkiin. (Einstein 1980, 5, 10–17, 25–30, 50–52, 103; Grout & Palisca 1988, 661–665; Whittall 2007, 171.)

Vokaalimusiikissa suosittuja olivat yksinlaulut, kuoromusiikki, ooppera ja operetti. Operetti kuvasi, kommentoi ja piikitteli ajan sosiaalisia ja yhteiskunnallisia oloja viihdyttämisen ohella. Yksinlauluja ja laulusarjoja sävellettiin runoilijoiden teksteihin. Yksinlauluista tärkeimmät olivat balladi ja lied. Kuorosävellykset olivat joko itsenäisiä teoksia tai sävellys kuorolle oli osa laajempaa teosta. Oratoriot, kantaatit, kansallisromanttiset kuorolaulut, kirkkomusiikki ja moniääniset laulut soitinsäestyk-

sellä tai ilman kiinnostivat romantiikan säveltäjiä. Osana laajempaa teosta kuorolaulua kuultiin oopperoissa ja muussa näyttämömusiikissa tai esimerkiksi sinfonian osana. (Einstein 1980, 35–36, 183–197, 286–292; Grout & Palisca 1988, 667–679.)

Oopperamusiiikkia sävellettiin erityisesti Italiassa, Ranskassa ja Saksassa. Vokaalimusiikin korkeimpana muotona nähty ooppera kehittyi yhteen liittyvien alkusoiton, aarioiden, resitatiivien ja kuorokohtausten sarjasta juonelliseksi ja läpisävelletyksi näyttämödraamaksi. Musiikki, libretto, esitys, lavastus ja puvustus muodostivat yhtenäisen, kohtauksista koostuvan kokonaisuuden. Esitystavat ja aiheet vaihtelivat suureen yleisöön vetoavasta ja usein vakavia historiallisia tapahtumia kuvaavista tai satumaisia tarinoita ja yliluonnollisia elementtejä käyttävistä speaktaakkeleista toteutukseltaan suppeampiin ja puhettakin sisältäviin koomisiin tai todenmukaista arkielämää kuvaaviin oopperateoksiin. (Einstein 1980, 71–72; Grout & Palisca 1988, 725–752, 801–802.)

Soitinmusiikissa uutta oli ohjelmamusiiikki, esimerkiksi sinfoninen runo. Ohjelmamusiiikissa musiikkiteokseen liittyy sävellyksen aihetta tai tapahtumia kuvaileva osio, kuten runo tai sävellyksen monitulkintainen nimi. Absoluuttisen musiikin kannattajat puolestaan eivät halunneet minkään ulkopuolisen virikkeen vaikuttavan säveltämiinsä teoksiin. (Einstein 1980, 6–7, 23–24; Grout & Palisca 1988, 659–660, 712–714, 764–766.) Konserttoja, sonaatteja ja muita soolo- ja orkesterisävellyksiä kehitettiin edelleen. Sinfoniasta muodostui säveltäjän taidonnäyte. Soolosoittimille ja erityisesti pianolle sävellettiin muun muassa sonaatteja, fantasioita, etydejä, lieder ohne worte -kappaleita, impromptuja, preludeja, valsseja, masurkoita ja muita tanssien tai kansanmusiikin innoittamia kappaleita. Viihteellisempää ajanvietettä tarjosivat salonkimusiikki, lukuisat pianosovitukset orkesteri- ja näyttämömusiikkiteoksista sekä seuratanssit, esimerkiksi valssit, poloneesit ja polkat. (Einstein 1980, 66–71; Grout & Palisca 1988, 680–720; Whittall 2007, 55, 81.)

Instrumenttinsa mestarillisesti hallitsevat virtuoosit olivat konserttien vetonauloja ja kuuluisia julkisuuden henkilöitä. Kotimuisoinnin, kamariorkesterien ja muiden yhtyeiden soitin- ja soittajamäärä väheni, mutta sinfoniaorkesterin soitinvalikoima ja soittimien määrä puolestaan kasvoi. Soitinrakenne edistymisen sekä haastoi että helpotti säveltäjien ja muusikoiden työtä. Säveltäjät pystyivät hyödyntämään teoksissaan entistä paremmin soittimien ominaisuudet ja äänet. Romantiikan suosituin soitin oli piano. Muita aikakauden tyypillisiä tai uusia soittimia olivat urut, celesta, viulu, sello, fagotti, bassoklarinetti, käyrätorvi, huilu, tuuba, wagnertuuba ja saksofoni. (Einstein 1980, 50–52, 67, 198–200; Grout & Palisca 1988, 662–663, 680–681; Whittall 2007, 58–59.)

4.7 1900-luvun taidemusiikki

Kaupungistuminen, teollistuminen, maailmansodat, vanhan yhteiskuntarakenteen murtuminen ja muut yhteiskunnalliset muutokset muovasivat osaltaan musiikkia vuosituhannen vaihteessa. Impressionismi, symbolismi ja ekspressionismi viitoittivat tietä modernille musiikille. Atonaalisuus, kaksitoistasäveljärjestelmä, uusklassismi, sarjallisuus ja muut uudet ajatukset, teoriat ja musiikki-suuntaukset hämmensivät aluksi yleisöä. Säveltäjät saivat vaikutteita muun muassa jazzista ja Euroopan ulkopuolisten etnisten kulttuurien musiikista. Rytmii ja sen muuntelu, riitasoinnut, koneäänet ja muut kokeilut kiinnostivat. Vuosisadan loppuun mennessä klusterismi, minimalismi ja muut 1900-luvun taidemusiikin suuntaukset ja koulukunnat olivat sulautuneet osaksi monipuolista länsimaista taidemusiikkia ja sen historiaa. (Machlis 1980, 13–14, 22, 33–34, 154–159, 432, 462–465; Grout & Palisca 1988, 807–810, 850–855, 865–867, 872–880.)

Uuden ja eriskummallisen rinnalla sävellettiin edelleen musiikkia, joka pohjautui aiempien vuosikatojen sävellysmuotoihin ja oppeihin. Taidemusiikista tuli populaarimusiikin ohella osa laajenevan kuulijakunnan arkipäivää, joten sävellysten tuli olla kuulijoita miellyttäviä. Tasokkaita sävellyksiä valmistui niin opiskelijoille kun harrastajien ja lasten esitettäväksi. Musiikkia välitettiin laajemmalle yleisölle esimerkiksi näyttämö- ja elokuvamusiikin sävellyksinä tai radio- ja televisiokonserttien välityksellä. (Machlis 1980, 159–164, 301, 376, 388–389, 432–434; Grout & Palisca 1988, 808–809, 880.)

Äänen tallentamiseen, välittämiseen ja muokkaamiseen liittyvät keksinnöt ja kehitys vaikuttivat olennaisesti musiikin esittämiseen ja kuuntelemiseen. Konsertteja ja musiikkiesityksiä kuultiin ja nähtiin viestinten välityksellä eri puolilla maailmaa laajalle yleisölle. Musiikkiesityksiä tallennettiin äänitteille, ja myöhemmin myös audiovisuaalisina tallenteina ja tiedostoina. Musiikkiin liittyvät ajatukset, ideat ja tulkinnat olivat lähes heti kaikkien ulottuvilla. Tunnettujen klassismin ja romantiikan ajan teosten lisäksi kuulijoiden saatavilla oli niin vanhaa ja uutta taidemusiikkia, populaarimusiikkia kuin etnomusiikkia eri kulttuurialueilta. (Machlis 1980, 432–434; Grout & Palisca 1988, 808, 810.)

Musiikin ammattilaiseksi kouluttauduttiin yksityisopetuksen lisäksi joko yksityisissä tai valtioiden ylläpitämissä oppilaitoksissa. Korkeatasoinen ja elinvoimainen musiikkikulttuuri nähtiin osana kansallista identiteettiä. Mielipiteitä, keskustelua, julistuksia, yhteistyötä ja ristiriitoja käsiteltiin vapaasti säveltäjien ja muusikoiden keskusteluissa, kokoontumisissa, työpajoissa ja musiikkia käsittelevissä

julkaisuissa. Toisaalta valtio saattoi ideologiansa ohjaamana kontrolloida hyvinkin yksityiskohtaisesti säveltäjien, muusikoiden, laulajien ja muiden taiteilijoiden tuotantoa ja elämää. (Machlis 1980, 126–127, 213–217, 350–351, 421–422, 432; Grout & Palisca 1988, 808, 865, 878.)

Uuden musiikin säveltäjät suosivat jousisoittimien sijaan puhallin- ja lyömäsoittimia. Suurten sinfoniaorkesterien sijaan sävellettiin vaihtelevien soitinyhdistelmien kamariorkesterille ja pienille soittajaryhmille. Uudenlaisia ääniä ja äänimaisemia tuotettiin muokkaamalla ja muuntelemalla soittimia ja soittotekniikkaa. Uusia taidemusiikissa käytettyjä soittimia olivat muun muassa vibrafoni, harmonikka ja sähköä avulla ääntä tuottavat theremin ja ondes Martenot. Vokalistit käyttivät tavanomaisen laulun lisäksi kuiskauksia, huutoja, hengitystä, naksuttelua ja muita ihmisäänen keinoja. Elektronista musiikkia syntyi sähköä, oskillaattorien, nauhaluuppien ja 1950-luvulta lähtien syntetisaattorien ja tietokoneiden avulla. Arkipäiväisten äänten, hälyn ja metelin muokatuista tallenteista luotiin konkreettista musiikkia. (Machlis 1980, 45–46, 452–461; Grout & Palisca 1988, 867–872.)

1900-luvulla musiikkiteokset eivät välttämättä enää noudattaneet aiemmilta vuosisadoilta tuttuja sävellysmuotoja, nuottikirjoitusta ja vanhoja esitystraditioita. Sävellys saattoi muodostua pätkistä musiikkia, jotka esitettiin ennalta sovitussa tai sattumanvaraisessa järjestyksessä. Jokainen esityskerta loi ainutkertaisen musiikkiteoksen. Perinteisen nuottikirjoituksen sijaan uusi musiikki esitettiin graafisina kuvioina, joiden avulla säveltäjät antoivat ohjeet musiikin esittämiseen ja tulkintaan. Toisaalta nauhureiden, syntetisaattoreiden, tietokoneiden ja muiden laitteiden avulla säveltäjä itse saattoi säveltää, esittää, tallentaa ja välittää teoksensa kuulijoille. Musiikin esittämiseen ei välttämättä enää tarvittu muusikoita tai laulajia. (Machlis 1980, 446–456, 461; Grout & Palisca 1988, 872–880.)

1900-luvun loppuun mennessä keinotekoiset rajat taidemusiikin, etnomusiikin ja populaarimusiikin välillä ovat lähes hävinneet. Korkealaatuista ja julkisin varoin tuettua musiikkikoulutusta oli saatavilla myös populaari- ja etnomusiikista kiinnostuneille. Musiikinlajit olivat osin sekoittuneet ja fuusioituneet keskenään. Sinfoniaorkesterit esittivät ja levyttivät suosittuja populaari- ja etnomusiikin sävellyksiä. Viihdetaiteilijat esiintyivät näyttämöteoksissa ja kansanmusiikkiorkesterien solisteina. Mitä erilaisimpia musiikkivaihtoehtoja ja -suuntauksia oli tarjolla runsaasti ympäri maailmaa. Länsimaisesta taidemusiikista ja sen säveltämisestä, esittämisestä ja kuuntelemisesta oli tullut osa maailmanlaajuisista musiikkikulttuureista.

5 EHDOTUS UUDEKSI HYLLYJÄRJESTYKSEKSI

Tässä luvussa esitellään opinnäytetyön tutkimusmenetelmät, toteutus ja tulokset. Luvussa 5.1 esitellään tämän toiminnallisen opinnäytetyön tutkimusmetodi ja tutkimusaineiston analyysimenetelmä. Luku 5.2 esittelee tutkimuksen toteutuksen ja luku 5.3 tutkimuksen tulokset ja ehdotuksen taidemusiikin äänilevyjen uudeksi hyllyjärjestykseksi.

5.1 Tutkimusmenetelmät

Tämä opinnäytetyö on toiminnallinen. Toiminnallisella opinnäytetyöllä tavoitellaan käytännön toiminnan kehittämistä ja edistämistä. Toiminnallisen opinnäytetyön päämääränä on käytännönläheinen tulos tai konkreettinen tuotos. Opinnäytetyön tuotos tai tulos voi olla opastus, ohje, ohjeistus tai tapahtuma, esimerkiksi uuden työntekijän perehdyttämisopas, kaasukäyttöisten grillien turvallisuustestin määrittäminen tai taidenäyttelyn järjestäminen ja näyttelyluettelon saattaminen kirjaksi. (Vilkkä & Airaksinen 2004, 9–10.)

Opinnäytetyön tutkimus on luonteeltaan laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen lähtöajatuksena on monitahoisen ja todellisen elämän kuvaaminen ja ymmärtäminen kokonaisvaltaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa etsitään ja kuvataan tekijöitä ja merkityksiä, jotka vaikuttavat kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen avulla satavien lukumäärien ja ryhmittelyjen taustalla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2016, 160–164.)

Laadullisessa tutkimuksessa ennalta laadittua tutkimussuunnitelmaa voidaan muokata ja muuttaa tutkimuksen aikana. Tutkimuksessa käytetty aineisto tai kohdejoukko valitaan harkitusti ja tarkoituksenmukaisesti. Aineisto analysoidaan valitun tutkimusmenetelmän mukaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2016, 160–164.)

Tässä opinnäytetyössä tutkimusmenetelmänä käytetään sisällönanalyysia, jota täydennetään sisällön erittelyllä. Sisällönanalyysissä etsitään ja kuvataan tutkimusaineiston sisältämien dokument-

tien merkityksiä tai asioita. Aineiston sisältämät merkitykset tai asiat kuvataan sanallisesti. Sisällönanalyysiä täydentävän sisällön erittelyn avulla kvantifioidaan tutkimusaineiston sisältämät merkitykset tai asiat, eli lasketaan montako kertaa löydetty merkitykset tai asiat esiintyvät tutkimusaineistossa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117–121.)

Tutkimuksen analyysi oli teorialähtöinen. Teorialähtöisessä analyysissä tutkimusaineisto valitaan ja analysoidaan aiemmin luodun teorian, mallin tai kehyksen puitteissa. Luotu teoria testataan käytännössä. Tutkimuksella ja sen tuloksella pyritään vahvistamaan tai uudistamaan teoria, malli tai kehys. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 110–112, 127–131.)

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tutkimusaineistona olivat Raahen kaupunginkirjasto pääkirjaston länsimaisen taidemusiikin äänilevyt eli LP-levyt. Ne lajiteltiin opinnäytetyön viitekehyksen perusteella hahmotellun vaihtoehtoisen hyllyjärjestyksen mukaisesti. Tutkimuksen avulla pyrittiin selvittämään, onko kirjaston taidemusiikin äänitteiden hyllyjärjestys mahdollista muuttaa asiakasystävällisemmäksi.

5.2 Tutkimuksen toteutus

Opinnäytetyön tutkimusosio aloitettiin tutustumisella Raahen pääkirjaston taidemusiikin äänilevyjen hyllyjärjestykseen, länsimaisen taidemusiikin historiaan ja taidemusiikin tyylikausiin. Viiden lähteen perusteella laadittiin musiikin historian aikakausia vertaileva taulukko (liite 1). Viitekehyksen ja vertailun pohjalta hahmoteltiin uuden hyllyjärjestyksen perusteeksi aluksi kolmetoista musiikkihistorian tyyliuuntien ja aikakausien mukaan nimettyä ryhmää. Lisäksi laadittiin kaksi Microsoft Excel-taulukkoa tutkimusaineiston sisällönanalyysia varten.

Tutkimuksen pilottiaineisto valittiin saatavuuden perusteella. Uusien musiikkiäänitteiden hankinnassa CD-äänilevyt syrjäyttivät äänilevyt Raahen kaupunginkirjastossa 1990-luvulla. Verrattuna populaari- ja etnomusiikkiin on taidemusiikin äänitteitä poistettu vähemmän. Lisäksi henkilökunnan havaintojen mukaan pääkirjaston äänilevykokoelma on vähemmän lainattu kuin CD-äänilevyjen kokoelma. Täten kokoelma oli hyvin saatavilla tutkimuskäyttöä varten.

Tutkimusaineisto ei sisältänyt YKL:n musiikin teoriaa luokittelevaa osuutta (78.1–78.2). Myöskään lastenmusiikki (78.311), etnomusiikki (78.4) tai populaarimusiikki (78.89) eivät sisällyneet tähän

tutkimusaineistoon. Taidemusiikin luokista jätettiin pois osa liturgisesta ja muiden uskontojen musiikista (78.37) sekä usein populaarimusiikiksi mielletty musiikki eli musikaalit (78.352) ja elokuvamusiikki (78.355). Edellisten lisäksi pois jäivät yksittäiset sekasisältöiset äänitteet ja selkeästi muuta kuin taidemusiikkia sisältävät äänitteet, esimerkiksi sekä viihdemusiikkia että taidemusiikkia sisältävät harmonikkalevytykset tai kansanlaulut kuoron esittämänä.

Heti tutkimuksen käynnistyttyä huomattiin, että kaavailtu lajittelu kolmeentoista ryhmään muodostui liian yksityiskohtaiseksi, hajanaiseksi ja vaikeaksi toteuttaa. Yhden säveltäjän tuotannossa voi esiintyä useita taidemusiikin tyylisuuntauksia. Lopulta päädyttiin seitsemään ryhmään, jotka nimettiin lähinnä kulttuurihistoriallisten kausien mukaan: keskiaika, renessanssi, barokki, klassismi, romantiikka, 1900-luku ja kokoelmat. Kokoelmäänitteiden sisältämiä teoksia ei voida sijoittaa selkeästi yhteen aikakauteen. Aikakausille ei määritelty tiukkoja vuosilukuja. Excel-taulukon sarakeotsikot korjattiin vastaamaan lopullista ryhmittelyä.

Tutkimusaineistossa lajittelukriteerinä käytettiin musiikkiteoksen säveltäjän elinaika. Joidenkin äänitteiden kohdalla vihjeet lajitteluun löytyivät nimekkeistä tai äänitteiden koteloissa ja liitteissä olevista esittelyteksteistä. Suurin osa lajitteluun käytettävistä tiedoista löytyi äänitteiden suojakoteloista ja liiteaineistosta. Mikäli tarvittavaa tietoa ei tutkimusaineistosta löytynyt, etsittiin säveltäjän elinaika toisesta lähteestä, pääasiallisesti Oxford Music Onlinen tietokannoista.

Sisällönanalyysin ja lajittelun aikana havaittiin kaksi ongelmaa: säveltäjien nimet ja säveltäjän elinajan sijoittuminen musiikin historian aikakausien rajakohtaan. Ensimmäisen ongelman muodostivat samanimiset säveltäjät ja säveltäjänimen kirjoitusasujen vaihtelu eri kielissä. Niin kutsuttujen suurten säveltäjien kohdalla erilaiset kirjoitusasut tai elinajan selvittäminen eivät tuottaneet ongelmia. Vähemmän kuuluisien säveltäjien kohdalla henkilönimen, elinajan ja aikakauden määrittämiseksi oli ensin selvittävä kenestä oli kyse. Mikäli äänitteen kotelosta ei tarvittavia tietoja löytynyt, käytettiin selvityksessä apuna kirjaston aineistotietokantaan mahdollisesti tallennettuja kuvailutietoja, Hankalat musiikinimet -verkkoluettelo ja Oxford Music Onlinen tietokantoja.

Toisen ongelman ratkaisuun käytettiin säveltäjän ikää ja lähdekirjallisuutta. Mikäli säveltäjä oli elänyt yli kaksikymmentä vuotta aikakauden vaihtuessa, kuului hänen tuotantonsa varhaisempaan kauteen. Epävarmoissa tapauksissa ratkaisu joko vahvistettiin tai muutettiin lisäselvityksen avulla.

Tällöin tarkistettiin mihin taidemusiikin tyylikauteen tai historialliseen aikakauteen säveltäjän mainitaan kuuluvan lähteissä. Tässä tyylikausien ja ajanjaksojen määrittelyn päälähteitä olivat Donald Jay Groutin ja Claude W. Paliscan ”A History of Western Music” ja Oxford Music Online.

Tutkimusaineiston laajuudesta johtuen sisällönanalyysia ja lajittelua tehtiin useana päivänä muutama tunti kerrallaan. Analyysin aikana äänilevyn suojakotelon vasempaan ylänurkkaan liimattiin pieni tarralappu. Tarralappuun oli tulostettu tekstinä, minkä aikakauden musiikkia kyseinen äänite sisälsi. Kokoelmääänitteisiin kertyi tarralappuja kaksi tai useampi. Osa kokoelmääänitteistä sisälsi viisi tai enemmän eri aikakauden musiikkiteosta. Tällöin äänite jätettiin ilman tarroja. Tarralaput helpottivat äänilevyjen lajittelua, ryhmittelyä, laskentaa ja mahdollista siirtoa uuteen hyllyjärjestykseen.

Analyysin ja määrittelyn jälkeen äänitteet lajiteltiin seitsemään ryhmään. Ryhmäkohtaiset kappalemäärät laskettiin ja kirjattiin paperille tulostettuihin taulukoihin. Tarkistuslaskennan jälkeen päiväkohtaisten taulukoiden lukemat siirrettiin vastaaviin Excel-tilukoihin. Taulukkolaskentaohjelman käyttö helpotti tutkimusaineiston käsittelyä, laskentaa ja tulosten analyysia.

5.3 Tutkimuksen tulokset

Tässä luvussa esitellään edellä kuvatun tutkimuksen tulokset. Aluksi tarkastellaan tutkimuksen aikana laadittuja taulukoita, tehtyjä havaintoja ja johtopäätöksiä. Seuraavaksi esitellään tutkimuksen tuloksena laadittu ehdotus Raahen pääkirjaston länsimaisen taidemusiikin äänilevyjen uudeksi hyllyjärjestykseksi. Lopuksi tarkastellaan uuden hyllyjärjestykseen käytännön toteuttamiseen liittyviä toimenpiteitä.

Tutkimusaineisto muodostui Raahen pääkirjaston länsimaisen taidemusiikin äänilevykokoelmasta. Tutkimuksen aikana analysoitiin 1217 äänilevyn koostumus ja sisältö. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, voidaanko taidemusiikin äänitteille laatia vaihtoehtoinen, musiikin historian aikakausiin perustuva hyllyjärjestys.

Väittämän mukaan musiikkiäänitteet ovat suurimalta osin kokoelmia. Yhdelle kokoelmääänitteelle on tallennettu kaksi tai useampi musiikkiteosta. Väittämän musiikkiäänitteiden kokoelmaluonteesta

havaittiin pitävän paikkansa tutkimuksessa käytetyn äänitekokoelman suhteen. Raahen pääkirjaston taidemusiikin äänilevyistä selkeästi suurin osa oli kokoelmäänitteitä (taulukko 1). Kokoelmäänitteitä oli yhteensä 963 kappaletta.

Taulukko 1. Musiikkiteosten määrä äänitettä kohden taidemusiikin alkuperäisen hyllyjärjestyksen mukaan

hyllyluokka	yksi teos, yksi säveltäjä	kokoelma, yksi säveltäjä	kokoelma, useampi säveltäjä
78.32 Yksinlaulu	9	59	50
78.33 Lauluhytyet	3	10	7
78.34 Kuorot	8	16	46
78.35 Näyttämömusiikki	18	7	1
78.351 Oopperat	63	6	10
78.36 Oratoriot. Passiot. Messut. Kantaatit. Motetit	23	21	7
78.37 Liturginen musiikki	3	1	
78.5 Yhtye- ja orkesterimusiikki		1	9
78.51 Yhtyeet	13	41	38
78.52 Kamariorkesterit	1	15	18
78.54 Orkesterit	18	76	36
78.541 Sinfoniat	37	52	10
78.55 Konsertot	7	17	3
78.556 Konsertot kosketin- ja näppäilysoittimille	8	32	11
78.557 Konsertot jousisoittimille	8	24	31
78.558 Konsertot puhallinsoittimille	1	17	16
78.6 Kosketinsoitinmusiikki. Näppäilysoitinmusiikki	2	7	4

78.61 Piano	22	95	24
78.62 Urut	2	15	12
78.65 Kitara	2	10	37
78.7 Jousisoittimet		5	13
78.71 Viulu	3	6	11
78.8 Puhallinsoitinmusiikki. Lyömäsoitinmusiikki. Muut soittimet	3	11	21
78.9 Musiikin historia		1	3
yhteensä	254	545	418

Äänitteen sisältämien teosten määrään vaikuttaa musiikkiteoksen kesto. Kestoltaan pitkiä teoksia ovat sinfoniat ja näyttämömusiikin teokset. Näissä hyllyluokissa kokoelmäänitteiden määrä oli vähäisempi verrattuna paljon kokoelmäänitteitä sisältäviin hyllyluokkiin. Kestoltaan lyhyitä musiikkiteoksia ovat yksinlaulut, kuoroteokset, soolosoitinsävellykset ja teokset pienille yhtyeille. Näistä lyhyistä teoksista muodostuvien äänilevyjen hyllyluokat sisälsivät eniten kokoelmäänitteitä.

Kokoelmäänitteen muodostavien teosten säveltäjänä voi olla sama henkilö. Äänitteen jokaisella musiikkiteoksella voi olla myös eri säveltäjä eli äänite koostuu kahden tai useamman säveltäjän teoksista. Säveltäjä on voinut muokata ja sovittaa aiemmin sävelletyn toisen tekijän musiikkiteoksen uudeksi kappaleeksi. Joissain tapauksissa musiikkiteoksen säveltäjää ei tiedetä.

Äänitteistä suurin osa sisälsi yhden säveltäjän tuotantoa. Kahden tai useamman teoksen sisältävistä kokoelmäänitteistä 545 äänitettä sisälsi yhden säveltäjän teoksia. Kahden tai useamman säveltäjän teoksia sisältävät 418 äänitettä muodostivat kokoelmäänitteistä pienemmän osuuden.

Pelkästään yhden säveltäjän teoksesta tai teoksista koostuvat äänitteet voidaan lajitella musiikin historian aikakausien mukaan. Kokoelmäänitteen teosten säveltäjät ovat kuitenkin voineet elää ja säveltää musiikkia eri aikoina. Tutkimusaineistosta kolmasosa muodostui kahden tai useamman säveltäjän teoksista sisältävistä äänitteistä. Onko siis mahdollista järjestää taidemusiikin äänitteet yleisten kirjastojen käyttämän luokituksen sijaan musiikin historian aikakausien mukaan?

Tutkimuksessa sisällönanalyysin avulla äänitteistä suurin osa voitiin jaotella musiikin historian aikaan (taulukko 2). Äänitteistä 258 oli koostumukseltaan kokoelmia, joita ei voitu jaotella yhteen musiikin historian kauteen. Ne sisälsivät kahden tai useamman säveltäjän musiikkiteoksia ja muodostavat noin neljänneksen Raahen pääkirjaston taidemusiikin äänilevykokoelmasta.

Pääkirjaston taidemusiikin äänilevyistä suurin osa, eli hieman yli puolet, sisältää musiikkia romantiikan aikakaudelta ja 1900-luvulta. Keskiajan ja renessanssin musiikkia sisältäviä äänitteitä kokoelmassa oli hyvin vähän eli 42 kappaletta. Kirjaston kokoelmasta noin neljännes, eli 294 äänitettä, sisälsi musiikkia joko keskiajan, renessanssin, barokin tai klassismin aikakaudelta.

Taulukko 2. Äänitteiden ryhmittäminen musiikin historian aikakausiin alkuperäisessä taidemusiikin hyllyjärjestyksessä

hylly- luokka	keskiaika	renes- sanssi	barokki	klassismi	roman- tiikka	1900- luku	kokoel- mat
78.32	1	4	6	3	45	28	31
78.33	4	7	4			2	3
78.34	3	2	3		7	24	31
78.35			2		11	12	1
78.351		2	3	6	44	17	7
78.36	3	7	19	6	7	6	3
78.37		2			1	1	
78.5						2	8
78.51			12	14	21	24	21
78.52		1	5	3	3	13	9
78.54			3	6	47	57	17
78.541				19	44	31	5
78.55			10	6	2	8	1
78.556			3	15	17	10	6
78.557			8	5	20	20	10
78.558			6	10	3	3	12
78.6			9			2	2
78.61			13	19	63	29	17
78.62			13		3	3	10
78.65		3	6		6	7	27
78.7			3	2		3	10
78.71			2	2	4	4	8
78.8			5	1		11	18
78.9	3						1
yhteensä	14	28	135	117	348	317	258

Musiikinhistorian aikakaudet erottuivat äänitteissä myös vokaali- ja soitinmusiikin suhteen. Keskiajan tai renessanssi sävellyksiä sisältävät äänitteet olivat lähes yksinomaan laulumusiikkia. Klassismin aikakaudelle sijoittuvat äänitteet sisälsivät lähes kokonaan soitinmusiikista. Barokin, romantiikan ja 1900-luvun musiikkia sisältävien äänitteiden jakautuminen laulu- ja soitinmusiikkiin oli taiseempaa.

Aikakaudet voitiin havaita myös joidenkin sävellystyyppien ja yksittäisten soittimien kohdalla. Oopperat (78.351) ilmaantuivat renessanssin ja barokin aikana. Yksinlauluja (78.32) sävellettiin paljon romantiikan kaudella. Romantiikan aikakaudella sävellettiin myös paljon sinfonioita (78.541). Samoin piano (78.556, 78.61) ja viulu (78.557, 78.71) olivat suosittuja romantiikan aikakaudella. Barokin aikakaudella sävellettiin paljon urkumusiikkia (78.62). 1900-luvulla suosittiin niin puhallinsoittimia ja elektronista musiikkia (78.8) kuin orkesterimusiikkia (78.54).

Opinnäytetyön viitekehyksen ja tutkimuksen perusteella laadittiin ehdotus Raahen pääkirjaston taidemusiikkiäänitteiden uudeksi hyllyjärjestykseksi (taulukko 3). Uusi hyllyjärjestys sisältää vähemmän hyllyluokkia verrattuna aiempaan hyllyjärjestykseen (taulukot 1 ja 3). Hyllyjärjestyksessä on 15 hyllyluokkaa aiemman 24 hyllyluokan sijaan.

Hyllyjärjestys jakaantui kahteen osaan. Ensimmäinen osa muodostui musiikinhistorian kausien mukaisista hyllyluokista. Musiikinhistorian kausien ulkopuolelle jäävät äänitteet järjestettiin Yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmän pohjalta laajoihin hyllyluokkiin. Nämä luokat muodostivat hyllyjärjestyksen toisen osan.

Hyllyluokat ilmaistiin uudessa hyllyjärjestyksessä sanallisesti. Yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmän notaatioista ei kuitenkaan luovuttu, sillä YKL-luokitus toimii edelleen tiedonhaun apuvälineenä. Hyllyjen selailun aikana voidaan luokkanumerosta havaita, millaista musiikkia esimerkiksi klassismin hyllyluokka sisältää. Lisäksi YKL-luokkanotaatiot auttavat etenkin aikakausi-hyllyluokkien ulkopuolelle jäävien äänitteiden hyllytystä.

Taulukko 3. Raahen pääkirjaston taidemusiikkiäänitteiden uuden hyllyjärjestyksen sisältämät hyllyluokat ja vastaavat YKL-luokat

hyllyluokka	YKL
keskiaika ja renessanssi	78.3, 78.5, 78.6, 78.7, 78.8, 78.9
barokki	78.3, 78.5, 78.6, 78.7, 78.8, 78.9
klassismi	78.3, 78.5, 78.6, 78.7, 78.8, 78.9
romantiikka	78.3, 78.5, 78.6, 78.7, 78.8, 78.9
1900-luku	78.3, 78.5, 78.6, 78.7, 78.8, 78.9
laulumusiikki	78.3
näyttämömusiikki	78.35
liturginen musiikki	78.37
yhtye- ja orkesterimusiikki	78.5
kosketinsoitin- ja näppäilysoitinmusiikki	78.556, 78.6
piano	78.5561, 78.61
kitara	78.5565, 78.65
jousisoitinmusiikki	78.557, 78.7
viulu	78.5571, 78.71
puhallin- ja lyömäsoitinmusiikki, muut soittimet	78.558, 78.8

Musiikin historian kausien mukaiset hyllyluokat sisältävät musiikkiäänitteitä kaikista YKL:n taidemusiikin luokista. Aikakaudesta keskiaika ja renessanssi yhdistettiin samaan hyllyluokkaan. Yhdistettyinä keskiaika ja renessanssi sisälsivät tarpeellisen lukumäärän äänitteitä yhden hyllyluokan muodostamiseen (taulukko 2). Muita aikakausien mukaisia hyllyluokkia ei ollut tarpeen yhdistää toisiinsa.

Musiikin historian kausien ulkopuolelle jäävät äänitteet lajiteltiin karkeasti YKL:n mukaan muodostettuihin laajoihin hyllyluokkiin (taulukko 3). Laulumusiikki jaettiin uudessa hyllyjärjestyksessä kolmeen hyllyluokkaan eli laulumusiikkiin (78.3), näyttämömusiikkiin (78.35) ja liturgiseen musiikkiin (78.37). Soitinmusiikin osalta erotettiin kolme suosittua soitinta eli piano, kitara ja viulu. Soitinkohdainen hyllyluokka sisältää sekä konsertot että soittimelle sävelletyt teokset. Jälkimmäisiä ovat esimerkiksi sävellykset yhdelle viululle ja säestävälle soittimelle (78.71), viulukappaleet ilman säestystä (78.712) ja teokset useammalle viululle (78.713).

Taidemusiikin äänitteisiin yhdistetään tutkimuksessa poissuljetut äänitteet kirjastoluokista 78.3 ja 78.5–78.8. Täten saadaan ehdotuksen mukaisen hyllyjärjestyksen muodostamiseksi tarvittava vähimmäismäärä äänitteitä kaikkiin uuden hyllyjärjestyksen luokkiin. Tarvittaessa hyllyluokkien määrää voidaan lisätä tai vähentää. Laulumusiikista voidaan siirtää esimerkiksi kuorot (78.34) omaksi hyllyluokaksi. Hyllyjärjestyksestä voidaan jättää pois piano, kitara ja viulu. Näihin luokkiin sijoittuvat äänitteet siirretään hyllyjärjestyksen muihin luokkiin.

Musiikkiäänitteiden uuden hyllyjärjestyksen toteuttamiseen sisältyy uudelleenryhmittelyn lisäksi hyllyopasteiden muuttaminen ja muutoksesta tiedottaminen. Kirjaston aineistohyllyjen opasteet muutetaan uuden hyllyjärjestyksen mukaiseksi. Äänitteitä sisältävien hyllyjen päätykylteissä ja hyllyjen reunakylteissä hyllyjärjestys ilmaistaan sanallisesti. Musiikin historian aikakausien ulkopuolelle jäävien äänitteiden hyllyluokkiin lisätään sanallisen hyllyluokan jälkeen numeromuotoinen YKL-luokka. Hyllyopasteiden lisäksi uudet hyllyluokat on lisättävä kirjaston aineistotietokantaan ja äänitteiden hyllypaikkamerkintöihin. Näitä työvaiheita helpottavat tutkimuksen aikana äänitteisiin liimatut pienet tarralaput.

Voidaan laatia myös esite, jossa musiikkiäänitteiden uudistettu hyllyjärjestys esitellään asiakkaille. Esiteessä kerrotaan, mitä uudet hyllyluokat sisältävät ja miten hyllyjärjestys on ilmaistu kirjaston aineistotietokannassa, äänitteissä ja hyllyopasteissa. Kirjaston pohjapiirroksen ja hyllykartan avulla havainnollistetaan mistä asiakas löytää etsimänsä aineiston. Tarvittaessa esittely voidaan laajentaa käsittämään Raahen pääkirjaston musiikkikokoelma kokonaisuudessaan.

Raahen kaupunginkirjaston länsimaisen taidemusiikin äänitteiden hyllyjärjestyksen vaihtaminen kokonaan musiikin historian aikakausien mukaiseksi ei kuitenkaan ole kovin käytännöllistä. Asiakkaiden kiinnostuksen kohteet ja tiedon tarpeet vaihtelevat. Täydellisen muutoksen sijaan uusi hyllyjärjestys kannattanee toteuttaa osittain, eli siirtää vain osa äänitteistä taidemusiikin historiaa ja aikakausia esitteleviin hyllyluokkiin. Vaihtoehtoisesti voidaan laatia musiikin historian aikakausien mukainen valikoimaluettelo äänitekokelman säveltäjistä ja heidän teoksistaan. Mikäli pitäydytään edelleen kirjastoluokitukseen perustuvassa hyllyjärjestyksessä, auttavat äänilevyjen koteloihin kiinnitetyt tarralaput asiakkaita ja henkilökuntaa hahmottamaan äänitteillä olevien musiikkiteosten musiikinhistoriallisen aikakauden.

6 POHDINTA

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli musiikkiaineiston saavutettavuuden, saatavuuden ja löydettävyyden parantaminen. Tavoitteeseen pyrittiin laatimalla vaihtoehtoinen hyllyjärjestys taidemusiikin äänilevyille. Tutkimuksen tuloksena saatiin viitekehyksen pohjalta sekä sisällönanalyysin ja sisällön erittelyn kautta musiikin historian aikakaudet ja Yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmän yhdistävä vaihtoehtoinen hyllyjärjestys taidemusiikin äänilevyille. Vaihtoehtoinen hyllyjärjestys avaa kirjaston äänitekokoelman sisältöä yhdestä asiakaslähtöisestä näkökulmasta. Hyllyjärjestysten muutosta ei kuitenkaan toteutettu käytännössä, joten asiakkaiden tyytyväisyyttä ja mielihyviä muutoksen suhteen ei tässä opinnäytetyössä voitu tutkia. Opinnäytetyön tavoite toteutui siis puoleksi.

Tutkimussuunnitelmaa laatiessani pohdin mahdollisuutta musiikkiäänitteiden hyllyjärjestykseen liittyvästä asiakaskyselystä. Tämän opinnäytetyön kohdalla kyselyä ei kuitenkaan suoritettu, sillä se olisi laajentanut työmäärää liikaa. Kirjastopalvelujen suunnittelussa ja toteuttamisessa tärkein on kuitenkin asiakas. Luonteva jatkotutkimusaihe olisikin kirjaston asiakkaille suunnattu kysely hyllyjärjestyksen vaikutuksesta musiikkiaineiston saatavuuteen ja löydettävyyteen.

Musiikkiäänitteet ovat koostumukseltaan suurimmaksi osin musiikkiteosten kokoelmia ja yhdellä äänitteellä olevat teokset on voitu säveltää eri aikoina. Täten tutkimuksen ongelmaksi muodostui musiikkiäänitteiden soveltuvuus uuteen hyllyjärjestykseen. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että Raahen kaupunginkirjaston länsimaisen taidemusiikin äänitteet oli mahdollista järjestää lähes kokonaan musiikin historian aikakausien mukaan. Äänitteiden kokoelmaluonne ei aina ole ylitsempäsemätön este vaihtoehtoisille hyllyjärjestyksille.

Tutkimukseen valitut laadullisen tutkimuksen tutkimusmenetelmät eli sisällönanalyysi ja sisällön erittely sopivat hyvin tämän opinnäytetyön tutkimusaineiston analyysiin. Kirjaston aineistotietokanta ei välttämättä paljasta, mihin musiikin historian aikakauden ääniteen sisältö kuuluu. Varsinkin kirjastokokoelman vanhan aineiston kohdalla luettelointi ja sisällönkuvailu voivat olla puutteellisia.

Tutkimusaineisto oli laaja. Tästä huolimatta äänitteet oli käytävä läpi yksitellen. Tutkimusaineiston kokonaisanalyysillä voitiin varmistua, että uusi hyllyjärjestys on toteuttamiskelpoinen tämän kirjastokokoelman suhteen. Mikäli tutkimusaineistoon olisi käytetty otantaa, tutkimuksen tulos ei olisi välttämättä ollut luotettava, eikä uuden hyllyjärjestyksen laatiminen olisi onnistunut.

Vaikka tässä opinnäytetyössä laadittua hyllyjärjestystä ei käytännössä toteutettaisi kokonaan tai edes osin, jäävät äänilevyjen koteloihin liimatut tarralaput paikoilleen. Tarralaput helpottavat asiakasta ja kirjaston henkilökuntaa hahmottamaan äänitteiden sisältämien musiikkiteosten sävellysajankohdan. Yhden historiallisen aikakauden musiikkia sisältävien äänitteiden etsiminen hyllyjä selailemalla helpottuu.

Hyllyjärjestys on olennainen osa kirjaston arkea. Aiheesta laadittu tutkimus on kohdistunut pääosin luokitusjärjestelmiin ja kirjoille laadittuihin vaihtoehtoisiiin hyllyjärjestyksiin. Kuitenkin musiikkiaineiston hyllyjärjestystä käsittelevää tutkimusta, kirjallisuutta ja lähdeaineistoa on julkaistu melko vähän. Koetaanko luokituksen mukainen hyllyjärjestys itsestäänselvytenä, valmiiksi ratkaistuna ja helpona tapana järjestää kirjaston musiikkiaineisto? Eräs mahdollinen jatkotutkimusaihe voisikin olla Suomen yleisten kirjastojen musiikkiaineistojen hyllyjärjestysratkaisujen selvittäminen.

Opinnäytetyön tutkimus osoittaa, että hyllyjärjestyksen muutoksen toteuttamiseen on varattava aikaa ja resursseja. Paras mahdollinen tulos saavutetaan pohtimalla ja vertailemalla muutokseen liittyviä hyötyjä, haittoja ja erilaisia vaihtoehtoja. Asiakkaiden lisäksi on huomioitava uudelleen järjestettävä aineisto, käytettävissä olevat resurssit ja muut hyllyjärjestykseen vaikuttavat tekijät. Tässä opinnäytetyössä esitellään eräs toimintatapa ja yksi vaihtoehtoinen hyllyjärjestys kirjaston äänitekokoelman osa-alueelle.

Opinnäytetyöprosessini aikana kirkastuivat bibliografisen valvonnan ja hyllyjärjestyksen toisiaan täydentävä suhde sekä miten moninaiset tekijät hyllyjärjestyksen muodostumiseen vaikuttavat. Hyllyjärjestyksen ei tarvitse perustua yksinomaan kirjastoluokitukseen. Luetteloinnin ja sisällönkuvilun avulla voidaan havaita ja löytää useita tekijöitä, joiden pohjalta kirjastoaineistojen hyllyjärjestys voidaan muodostaa ja toteuttaa kullekin kirjastolle soveltuvalla tavalla.

Opinnäytetyön tutkimus ja loppuraportin kirjoittaminen muodostui haastavaksi ja pitkäksi prosessiksi. Musiikin historia on vuosisatoja käsittävä laaja kokonaisuus ja lähdeaineistoa oli runsaasti.

Raportin kirjoittaminen osissa pitkällä aikavälillä ja ajoittainen tyhjän paperin kammo ovat havaittavissa muun muassa referointityylin muutoksessa ja dialogisen ja narratiivisemmän kirjoittamisen vaihteluna. Pari- tai ryhmätyöskentely olisi voinut olla tehokkaampi ja nopeampi toteuttamistapa tämän opinnäytetyön kohdalla. Työmäärän jakamisen lisäksi tekijöiden eri näkökulmat olisivat monipuolistaneet aiheeseen liittyviä pohdintoja ja tutkimukseen liittyviä ideoita ja ajatuksia.

Henkilökohtaisena tavoitteenani oli lisätä taidemusiikin historian tuntemustani. Tämä tavoite saavutettiin, vaikka musiikin teorioita ja sävellysopeja käsittelevät osuudet olivat vaikeaa luettavaa ilman sävellysoopin tai musiikinteorian tuntemusta ja musiikkialan koulutusta. Lähdeaineistoon tutustumisessa olisi päässyt helpommalla pitäytymällä vain musiikin tieto- ja oppikirjojen tiivistetyssä tekstissä. Opinnäyteprosessin aikana löysin musiikin historian eri aikakausilta säveltäjiä ja useita mielenkiintoisia musiikkiteoksia, joista en ole ollut aiemmin tietoinen. Tutkimusmatkani länsimaisen taidemusiikin kiehtovaan ja mielenkiintoiseen maailmaan jatkuu edelleen.

LÄHTEET

Barker, A. 1990. Public music as 'fine art' in archaic Greece. Teoksessa J. McKinnon (toim.) *Antiquity and the Middle Ages: from ancient Greece to the 15th century*. Man & Music. Basingstoke: Macmillan, 45–67.

Bukofzer, M. F. 1978. *Music in the Baroque era: from Monteverdi to Bach*. London: J. M. Dent & Sons.

Buth, O. 1975. Scores and recordings. *Library trends* 23 (3), 427–450. Saatavilla: https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/6794/librarytrendsv23i3k_opt.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Crow, L. 1991. Shelf arrangement systems for sound recordings: survey of American academic music libraries. *Technical services quarterly* 8 (4), 1–24.

Directory of music libraries in Finland 1993 = Suomen musiikkikirjastojen hakemisto 1993. H. Po-roila (toim.) Suomen musiikkikirjastoyhdistyksen julkaisusarja 36. Helsinki: Suomen musiikkikirjastoyhdistys.

Dobbins, F. 1989. Lyons: commercial and cultural metropolis. Teoksessa I. Fenlon (toim.) *The Renaissance: from the 1470s to the end of the 16th century*. Man & Music. Basingstoke: Macmillan, 197–215.

Einstein, A. 1980. *Music in the Romantic era*. Reprinted. London: J. M. Dent & Sons.

Eloranta, K. 2009. Yleisten kirjastojen musiikkitoiminnan vaiheita. Teoksessa I. Mäkinen (toim.) *Suomen yleisten kirjastojen historia*. Helsinki: BTJ Kustannus, 613–656.

Fenlon, I. 1989. Music and society. Teoksessa I. Fenlon (toim.) *The Renaissance: from the 1470s to the end of the 16th century*. Man & Music. Basingstoke: Macmillan, 1–62.

Forney, K. K. 1989. 16th-century Antwerp. Teoksessa I. Fenlon (toim.) *The Renaissance: from the 1470s to the end of the 16th century*. Man & Music. Basingstoke: Macmillan, 361–378.

Gattuso, S. 1989. 16th-century Nuremberg. Teoksessa I. Fenlon (toim.) *The Renaissance: from the 1470s to the end of the 16th century*. Man & Music. Basingstoke: Macmillan, 286–303.

Grout, D. J. & Palisca C. V. 1988. *A history of Western music*. 4th edition. London: J. M. Dent & Sons.

Gushee, M. S. 1990. The polyphonic music of the Medieval monastery, cathedral and university. Teoksessa J. McKinnon (toim.) *Antiquity and the Middle Ages: from ancient Greece to the 15th century*. Man & Music. Basingstoke: Macmillan, 143–169.

Heino, R. & Rantanen, M.-L. 1978. Äänitemateriaalin ja nuottien käsittely. Teoksessa *Musiikkikirjastotoiminnan opas*. Helsinki: Suomen kirjastoseura.

Hiidenheimo, I. & Vuori T. 1978. Lainaus ja tilastointi. Teoksessa *Musiikkikirjastotoiminnan opas*. Helsinki: Suomen kirjastoseura.

Hiley, D. 1990. Plainchant transfigured: innovation and reformation through the ages. Teoksessa J. McKinnon (toim.) *Antiquity and the Middle Ages: from ancient Greece to the 15th century*. Man & Music. Basingstoke: Macmillan, 120–142.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2016. *Tutki ja kirjoita*. 21. painos. Helsinki: Tammi.

Hyman, R. J. 1982. *Shelf access in libraries*. Chicago: American Library Association.

Kirjastovirma 2018. Raahen kaupungin historiaa. Viitattu 9.6.2018, <http://www.kirjastovirma.fi/vanharaahe/historiaa>.

Laine, R. R. 1972. Musiikkikirjaston äänentoistolaitteet. Teoksessa M. Aminoff, T. Floman & M. Mäkelä (toim.) *Kirjastojen audiovisuaalisen toiminnan opas*. Helsinki: Suomen kirjastoseura.

Leaver, R. A. 1989. The Lutheran reformation. Teoksessa I. Fenlon (toim.) *The Renaissance: from the 1470s to the end of the 16th century*. Man & Music. Basingstoke: Macmillan, 263–285.

Leppänen, R. & Vuori, T. 1978. Musiikkiaineiston hankinta. Teoksessa Musiikkikirjastotoiminnan opas. Helsinki: Suomen kirjastoseura, 67–85.

Long, M. 1990. Trecento Italy. Teoksessa J. McKinnon (toim.) Antiquity and the Middle Ages: from ancient Greece to the 15th century. Man & Music. Basingstoke: Macmillan, 241–268.

Lovio, M. & Tiihonen V. 2005. Kirjaston asiakaspalvelu. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.

Machlis, J. 1980. Introduction to contemporary music. Second edition. London: J. M. Dent & Sons.

McKinnon, J. 1990a. Christian antiquity. Teoksessa J. McKinnon (toim.) Antiquity and the Middle Ages: from ancient Greece to the 15th century. Man & Music. Basingstoke: Macmillan, 68–87.

McKinnon, J. 1990b. Early Western civilization. Teoksessa J. McKinnon (toim.) Antiquity and the Middle Ages: from ancient Greece to the 15th century. Man & Music. Basingstoke: Macmillan, 1–44.

McKnight, M. 2002. Music classification systems. Music Library Association basic manual series 1. Lanham: Scarecrow Press.

Meriläinen, O. 1984. Perustiedot kirjastoluokitusten ymmärtämiseksi. Helsinki: Kirjastopalvelu.

Mäkelä, K. & Wallenius, J. 1981. Musiikin mestariteoksia: äänilevyjen perusvalikoima. Helsinki: Kirjastopalvelu.

Mäntynen, E. 2007. Kyllä mulle riittää ihan sanat ja melodia: musiikin vuorovaikutteinen tiedonhaku yleisessä kirjastossa. Suomen musiikkikirjastoyhdistyksen julkaisusarja 127. Helsinki: Suomen musiikkikirjastoyhdistys.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018. Tunnusluvut 2013–2017. Suomen yleisten kirjastojen tilastot. Viitattu 7.7.2018, <http://tilastot.kirjastot.fi/?orgs=1%2C283&years=2013%2C2014%2C2015%2C2016%2C2017&stats=115#results>.

Parviainen, E. 1964. Musiikkimateriaalin järjestäminen ja luotteloiminen. Teoksessa R. Piispanen (toim.) Musiikkikirjasto-opas. Helsinki: Suomen kirjastoseura.

Picker, M. 1989. The Habsburg courts in the Netherlands and Austria, 1477–1530. Teoksessa I. Fenlon (toim.) The Renaissance: from the 1470s to the end of the 16th century. Man & Music. Basingstoke: Macmillan, 216–242.

Poroila, H. & Mäkelä, K. 1989. Musiikin luokitus ja indeksointi: opas Luokitusoppaan uuden musiikkiluokituksen (1989) ja Musiikkisanaston (1988) käyttäjille. Suomen musiikkikirjastoyhdistyksen julkaisusarja 12. Helsinki: Suomen musiikkikirjastoyhdistys.

Poroila, H. & Mäkelä, K. 1993. Musiikin luotteloiminta ja sisällön kuvailu. Suomen musiikkikirjastoyhdistyksen julkaisusarja 30. Helsinki: Suomen musiikkikirjastoyhdistys.

Poroila, H. 2011. Asiakasta ajatellen: ajatuksia hyvästä musiikin dokumentoinnista. Suomen musiikkikirjastoyhdistyksen julkaisusarja 145. Helsinki: Suomen musiikkikirjastoyhdistys.

Raahen kaupunki 2012. Historiaa. Viitattu 9.6.2018, <https://www.raahe.fi/kirjasto/historiaa>.

Raahen kaupunki 2017. Tilinpäätös 2016 Tasekirja. Raahen kaupunki. Viitattu 9.6.2018, https://www.raahe.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/testi/embeds/testiwwwstructure/29997_Kirja_tp2016_allekirjoitettu_kv29.5.2017.pdf.

Redfern, B. 1978. Organising music in libraries. Volume one: arrangement and classification. Revised edition. London: Clive Bingley.

Reese, G. 1941. Music in the Middle Ages: with an introduction on the music of ancient times. London: J. M. Dent & Sons.

Reese, G. 1978. Music in the Renaissance. London: J. M. Dent & Sons.

Rushton, J. 1992. Klassismin musiikki: Gluckista Beethoveniin. Suom. E. Kouvo. [Kuopio]: Puijo.

Sapiie, J. 1995. Reader-interest classification : the user-friendly schemes. *Cataloging & classification quarterly* 19, (3-4), 143–155.

Suominen, V., Saarti, J. & Tuomi, P. 2009. Bibliografinen valvonta: johdatus luetteloinnin ja sisälönkuvailun menetelmiin. Helsinki: BTJ Kustannus.

Stevenson, G. 1963. Classification chaos. *Library journal* 88 (18), 3789–3794.

Tastula, L. 2012. Musiikin ja musiikkiaineiston ominaisuuksia tiedonhaun näkökulmasta – miten musiikkia kysytään ja miten sitä haetaan. Teoksessa J. Saarti & P. Tuomi (toim.) *Kirjastojärjestelmät vai kirjastot ilman järjestelmää: kirjastojen tietojärjestelmien suunnittelu, hankinta ja käyttöönotto*. Helsinki: Avain.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Weber, W. 1989. London: a city of unrivalled riches. Teoksessa N. Zaslav (toim.) *The Classical era: from the 1740s to the end of the 18th century*. *Man & Music*. Basingstoke: Macmillan, 293–326.

Whittall, A. 2007. Romantiikan musiikki Schubertista Sibeliukseen. 2. painos. Suom. J. Laaksamo. [Kuopio]: Unipress.

Vihonen, L. 1985. Äänitteet. Teoksessa L. Pärssinen, M.-L. Rantanen & M.-L. Vilko-Hämäläinen (toim.) *Erikoistallenteet kirjastoissa*. Helsinki: Suomen kirjastoseura, 43–56.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. 1.–2. painos. Helsinki: Tammi.

MUSIIKINHISTORIAN KAUDET

LIITE 1

YKL	Palas	Kasper, Lampila & Tikkanen	Nordström	Sibelius-Akatemia
Vanhimpien kulttuurien musiikki Antiikin ajan musiikki				Arkaainen kausi 800 eaa. – 480 eaa. Klassinen kausi 480 eaa. – 330 eaa. Hellenistinen kausi 300 eaa. – 30 eaa. Rooman keisariaika 30 eaa. – 400 jaa.
Keskiajan musiikki n. 1000–1400		Keskiaika	Keskiaika	Varhaiskeskiaika 400–1000 Romaaninen vaihe 1000–1150 Varhais- ja keskigotiiikka 1150–1300 Myöhäisgotiiikka 1300–1420
Renessanssiajan musiikki n. 1400–1600	Renessanssi n. 1450–1600	Renessanssi 1450–1500-luvun loppuun	Renessanssi n. 1450–1600	Varhaisrenessanssi 1420–1470 Täysrenessanssi 1470–1530 Myöhäisrenessanssi 1530–1620
Barokin aika n. 1600–1750	Barokki n. 1600–1750	Barokki 1600–1750	Barokki n. 1600–1750	Varhaisbarokki 1590–1640 Täysbarokki 1640–1690 Myöhäisbarokki 1690–1720 Jälkibarokki 1720–1760
Klassismin ajan musiikki n. 1750–1820	Klassismi n. 1770–1820	Galantti tyyli n. 1730–1770 Klassismi n. 1700–1830	Galantti/tunteellinen tyyli n. 1725–1700-luvun loppu Wieniläisklassismi n. 1770–1830	Rokokoo/galantti (varhaisklassismi) 1720–1770 Empfindsamkeit, Sturm und Drang (varhaisklassismi) 1740–1790 Klassismi 1770–1800 Myöhäisklassismi 1800–1830

Romantiikan ajan musiikki n. 1820–1900	Romantiikka n. 1820 – n. 1900 Impressionismi	Romantiikka 1800-luku Impressionismi n. 1894–1918	Romantiikka 1800-luku Impressionismi 1890-luvun ensimmäisinä vuosina	Esiromantiikka 1760–1810 Varhaisromantiikka 1810–1830 Romantiikka, biedermeier 1830–1850 Uusromantiikka, realismi, kansalliset koulut 1850–1890 Jälkiromantiikka, die Moderne 1890–1945 Impressionismi, symbolismi, jugend 1890–1914
1900- ja 2000-luvun musiikki	Ekspressionismi 1900-luku		Ekspressionismi Uusklassismi 1920-luvulla Tyylien kirjo vuodesta 1920 Sarjallisuus vuoden 1950 jälkeen	Ekspressionismi 1900–1920 Uusklassismi ja -barokki 1920–1945 Sarjallisuus 1945–1965 Jälkisarjallisuus, neue Schönheit, minimalismi 1965–1985 Pluralismi 1985–

LÄHTEET

Kasper, E., Lampila, R. & Tikkanen, R. 1991. Musiikinystävän käsikirja. Helsinki: Otava.

Nordström, S. 1997. Kaikki musiikista. Suom. A.-L. Holmqvist & H. Wuorela. Porvoo: WSOY.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018. 78 Musiikki. Verkko-YKL. Viitattu 10.2.2018, <http://ykl.kirjastot.fi/fi-FI/luokat/?MinClassNumber=78%2b&MaxClassNumber=78%2b&ClassNumber=78%2b>.

Palas, R. 2006. Taidemusiikki tutuksi. 2. painos. Helsinki: Otava.

Sibelius-Akatemia 2006. Aikakaustaulukko. Muhi-tietokanta. Viitattu 10.2.2018, <http://muhi.siba.fi/xwiki/bin/view/Muhi/AikakausiTaulukko>